

KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Kotkan-Haminan seudun työvoiman
palvelukeskus Väylän asiakkaiden
kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Syksy 2015
Niina Huttunen
Ella Mikkonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HUTTUNEN, NIINA	Kuntouttava työtoiminta
MIKKONEN, ELLA	Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö

70 sivua, 16 liitesivua

Syksy 2015

TIIVISTELMÄ

Tämän työelämälähtöisen opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä. Työn aiheena ovat asiakkaiden kokemukset kuntouttavasta työtoiminnasta. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta teemahaastattelun keinoin. Tavoitteena on saada sellaista tietoa, jota toimeksiantaja voi käyttää kehittäessään toimintaa.

Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu osallisuuden, vaikuttavuuden ja kuntouttavan työtoiminnan peruskäsitteiden avaamisesta aikuissosiaalityön näkökulmasta. Teoriapohjassa olemme käyttäneet ajankohtaista kirjallisuutta ja tutkimuksia, joita kuntouttavasta työtoiminnasta on tehty viime vuosina useita. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja toimii opinnäytetyömme perustana.

Keräsimme aineiston tähän laadulliseen tutkimukseen yksilöhaastatteluilla keväällä 2015 Kotkassa ja Haminassa. Haastattelimme yhteensä 11 henkilöä kuudesta eri työtoimintapaikasta ja haastateltavat olivat parhaillaan tai juuri lopettaneet kuntouttavassa työtoiminnassa. Tulosten perusteella haastateltavat olivat hyvin tyytyväisiä kuntouttavaan työtoimintaan. Haastateltavat kokivat kuntouttavan työtoiminnan vaikuttaneen omaan elämäntilanteeseensa positiivisesti. He kokivat myös osallisuutta kuntouttavan työtoiminnan eri vaiheissa ja lisäksi he mielsivät toiminnan pääsääntöisesti oikea-aikaisena. Asiakkaiden kokemukset kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista työllistymiseen vaihtelivat, samoin kuin kokemukset tavoitteiden määrittelystä ja seuraamisesta.

Asiasanat: kuntouttava työtoiminta, työttömien aktivointi, osallisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HUTTUNEN, NIINA   Rehabilitative work experience
MIKKONEN, ELLA   Kotka-Hamina region Employment Service Center
Väylä's clients' experiences of rehabilitative work

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with adults

70 pages, 16 pages of appendices

Autumn 2015

ABSTRACT

This working life -based thesis is assigned by Kotka-Hamina region Employment Service Center Väylä. The topic is Clients' experiences of rehabilitative work. This thesis aims at finding out clients' experiences of rehabilitative work using theme interviews as the method of choice and by doing this providing the commissioner with information for further development.

The theory of this thesis clarifies the key terms of participation, effectiveness and rehabilitative work experience from the adult social work point of view. In the theory of the thesis the material we have used consists of current literature and studies several of which have been released in the recent years. The basis of our thesis is the handbook on rehabilitative work experience.

We gathered the material for this qualitative research by individual interviews in Kotka and Hamina in spring 2015. We interviewed 11 clients from six different work places and the interviewees were participating in rehabilitative work or had just finished it. According to the results the interviewees were very satisfied with the rehabilitative work experience. They felt that the rehabilitative work experience had had a positive effect on their condition; they felt they had participated in the different processes of the rehabilitative work experience and it was mainly well-timed. The clients' experiences of the effects of the rehabilitative work in getting employed varied, as did their experiences in setting the aims and following up on them.

Key words: rehabilitative work experience, inclusion, activation, employment service

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Tarkoitus ja tavoite	2
2.2	Työvoiman palvelukeskus	3
2.2.1	Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu	3
2.2.2	Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä	5
2.3	Tiedonhaku	6
3	OSALLISUUS JA VAIKUTTAVUUS AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ	8
3.1	Osallisuus sosiaalialalla	8
3.1.1	Käsitteen määrittely	8
3.1.2	Osallisuutta lisäävät ja estävät tekijät	10
3.2	Vaikuttavuus ja sen mittaamisen haasteet	12
4	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA OSANA AIKUISSOSIAALITYÖTÄ	15
4.1	Työttömyyden vaikutukset asiakkaalle	16
4.2	Aktivointisuunnitelma	17
4.3	Kuntouttava työtoiminta	19
4.4	Kuntouttavan työtoiminnan jakso	20
4.5	Työttömän aktivointi	21
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
5.1	Laadullisen tutkimuksen periaatteita ja aineistonkeruumenetelmä	23
5.2	Haastattelut Kotkassa ja Haminassa	24
5.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	27
6	AINEISTON TULOKSET	32
6.1	Kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset asiakkaan omaan elämään	32
6.2	Työllistymistä edistävät tekijät kuntouttavassa työtoiminnassa	35
6.3	Työllistymistä estävät tekijät kuntouttavassa työtoiminnassa	38
6.4	Kokemukset osallisuudesta kuntouttavan työtoiminnan prosessissa	40

6.5	Tavoitteiden määrittely ja seuranta	42
6.6	Kuntouttavan työtoiminnan kiinnostavuus	44
6.7	Kuntouttavan työtoiminnan oikea-aikaisuus	46
6.8	Odotukset kuntouttavalle työtoiminnalle	47
6.9	Työtoimintapaikan ohjaajan merkitys	48
6.10	Muita kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta	51
6.11	Toiveita kuntouttavalle työtoiminnalle	53
6.12	Tulosten johtopäätökset	55
7	POHDINTA	59
7.1	Eettisyys ja luotettavuus	59
7.2	Lopuksi	61
	LÄHTEET	63
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe on asiakkaiden kokemukset kuntouttavasta työtoiminnasta ja toimeksiantajana on Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä. Lähtökohtana on toimeksiantajan toive selvittää asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan kiinnostavuudesta, oikea-aikaisuudesta ja vaikuttavuudesta. Tavoitteena on saada sellaista tietoa, jota toimeksiantaja voi hyödyntää kehittäessään kuntouttavaa työtoimintaa. Aiheen valintaan on vaikuttanut selkeä työelämälähtöisyys sekä mahdollisuus oman ammatillisen osaamisen syventämiseen.

Kuntouttava työtoiminta on ajankohtainen aihe. Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat nousussa ja työttömyyteen liittyvät asiat ovat olleet paljon esillä eri medioissa. Kesäkuussa 2015 Kotkan-Haminan seudun työvoimasta työttömiä oli 18,7%, kun koko maan työttömyysluku oli 14%. Suurin työttömyys oli Kotkassa (20,8%) ja pienin Virolahdella (13%). Pitkäaikaistyöttömyys jatkaa kasvuaan Kaakkois-Suomessa, jossa pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on 30%. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2015.) Työ- ja elinkeinoministeriön työllisyyskatsauksen (2015) mukaan koko Suomessa oli kesäkuussa 2015 pitkäaikaistyöttömiä yli 110 000, joka on noin 20 000 enemmän kuin vuosi aiemmin.

Kuntouttava työtoiminta on yksi pitkäaikaistyöttömille suunnattu aktivointitoimenpide. Työvoiman palvelukeskukset ohjaavat pitkäaikaistyöttömiä monialaisen tiimin ammattitaidolla tavoitteenaan asiakkaan aktivointi, kuntoutus ja työllistyminen. Myös elämänhallinnallisiin asioihin tartutaan.

Työvoiman palvelukeskukset muuttuivat vuoden 2015 alusta voimaan tulleen lain myötä monialaisiksi yhteispalveluiksi. Tämä tarkoittaa, että Suomen pitkäaikaistyöttömille mahdollistetaan samat palvelut asuinpaikasta riippumatta ja samalla määrittyvät asiakkuuskriteerit. Tässä opinnäytetyössä ei ole keskitytty arvioimaan työvoiman palvelukeskus Väylän toimintaa, vaan kartoittamaan asiakkaiden kokemuksia.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa kuntouttavasta työtoiminnasta sellaista tietoa, jota Kotkan – Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä voi hyödyntää kehittäessään kuntouttavaa työtoimintaa.

Tarkoituksenamme on selvittää työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta teemahaastattelun avulla ja saada asiakkaiden ääni aidosti kuuluviin. Tutkimuskysymykset muodostuvat pääkysymyksestä ja alakysymyksistä.

Pääkysymys on:

- Miten Kotkan – Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan?

Alakysymykset ovat:

- Miten asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan edistäneen omaa tilannettaan?
- Miten asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan vaikuttaneen työllistymiseen?
- Miten asiakkaat kokevat osallisuutta kuntouttavan työtoiminnan prosessissa?
- Miten asiakkaiden tavoitteet kuntouttavaan työtoimintaan on määritelty ja miten niitä on seurattu?

Opinnäytetyön pääkysymyksellä saamme tietoa kiinnostavuudesta, oikea-aikaisuudesta ja odotuksista kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan sekä saamme asiakkailta suoraa palautetta ja tietoa kehittämistarpeista. Alakysymyksillä rajaamme ja täsmennämme kerättävää aineistoa opinnäytetöihin ja teoreettiseen viitekehykseen sopivaksi.

2.2 Työvoiman palvelukeskus

Työvoiman palvelukeskuksien historia ulottuu vuoteen 2002, jolloin käynnistettiin pitkäaikaistyöttömien yhteispalvelukokeilu. Tätä ennen oli säädetty laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001), joka lisäsi kuntien aktivointiin liittyviä tehtäviä ja yhteistyötä sekä suunnittelua työhallinnon kanssa. Samaan toimipaikkaan koottiin työhallinnon, kunnan sosiaalitoimen ja Kansaneläkelaitoksen palveluita. Myöhemmin nimitys muuttui työvoiman palvelukeskukseksi ja toiminta on vakiintunut palvelu- ja asiantuntijuuspisteeksi pitkäaikaistyöttömien aktivointiin, kuntoutukseen ja työllistymiseen. (Karjalainen 2013, 101.)

Työvoiman palvelukeskuksen toiminta ei ole ollut lakisääteistä toimintaa eikä kaikissa kunnissa ei ole ollut työvoiman palvelukeskusta. Osassa kunnissa, esimerkiksi Helsingissä ja Lahdessa, on ollut oma työvoiman palvelukeskus, kun taas monet kunnat ovat olleet osallisena seudullisessa työvoiman palvelukeskuksessa. (Saikku & Karjalainen 2008, 32.) Vuoden 2015 alussa voimaan tullut laki muutti työvoiman palvelukeskukset työllistymistä edistäviksi monialaisiksi yhteispalveluiksi. Jokaisen kunnan on liityttävä vuoden 2015 aikana johonkin monialaiseen yhteispalveluverkostoon. (Työvoiman palvelukeskuksista monialaiseen yhteispalveluun 2015.) Vuoden 2016 alussa työvoiman palvelukeskus -toimintamalli kattaa koko Suomen ja mahdollistaa samat palvelut kaikille pitkäaikaistyöttömille, riippumatta siitä, missä asuu. Myös asiakkuuskriteerit ovat yhdenmukaiset. (Kerminen 2015.)

2.2.1 Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu

Vuoden 2015 alussa voimaan tullut laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1396/2014, 1§) loi uuden yhteistoimintamallin. Osaa laista sovelletaan vasta 1.1.2016 alkaen. Lain tavoitteena on vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä ja parantaa palvelujärjestelmää lisäämällä yhteistyötä työ- ja elinkeinotoimiston (TE-toimisto), kunnan ja Kansaneläkelaitoksen (Kela) välillä. Lain myötä

asiakas tulee saamaan nopeampaa ja tarkoituksenmukaisempaa palvelua. (Kerminen 2015.)

Tässä yhteistoimintamallissa työttömän palveluntarvetta arvioivat nämä kolme tahoa. Samat tahot myös suunnittelevat tarkoituksenmukaisen palvelukokonaisuuden työllistymisen kannalta ja vastaavat työllistymisprosessin etenemisestä sekä seurannasta. Monialaisen yhteispalvelun tavoitteena on edistää työllistymistä tarjoamalla palveluntarpeen mukaisia julkisia työvoimapalveluita ja sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita. (Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014, 1§.) Julkisilla työvoimapalveluilla tarkoitetaan työnvälityspalveluita, tieto- ja neuvontapalveluita, osaamisen kehittämispalveluita ja yritystoimintaan liittyviä palveluita (Suomen Kuntaliitto 2013).

Työttömän monialaisen yhteispalvelun tarve arvioidaan, kun työtön on saanut työmarkkinatukea 300 päivää työttömyyden perusteella, alle 25-vuotias on ollut työttömänä yhtäjaksoisesti kuusi kuukautta tai yli 25-vuotias on ollut yhtäjaksoisesti työtön 12 kuukautta (Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014, 2§). Mikäli asiakas tarvitsee työllistymistä edistääkseen yhteen sovitettavia palveluita kunnalta, TE-toimistolta ja Kelalta, hänet ohjataan monialaiseen yhteispalveluun. Asiakkaan palvelun tarve tulee esille, kun työ- ja toimintakyvyn rajoitteet tai elämänhallintaan liittyvät ongelmat vaikuttavat työllistymiseen ja ne edellyttävät monialaista yhteistyötä. (Kerminen 2015.)

Lain (Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014, 3§) mukaan asiakkaalla on kolmen kuukauden kartoitusjakso, jonka aikana palvelun tarve arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa. Tänä aikana edellä mainitut tahot selvittävät asiakkaan kanssa yhdessä ammatillisen osaamisen, työllistymiseen vaikuttavan sosiaalisen tilanteen, terveydentilan sekä työ- ja toimintakyvyn. Asiakas saa myös ohjausta, jonka tavoitteena on motivoida ja sitouttaa asiakasta palveluihin, jotka ovat työllistymisen kannalta tarkoituksen mukaisia. Kermisen (2015) mukaan kartoituksessa käytetään tahoilla jo olevia tietoja asiakkaasta. Tämän

lisäksi tietoa voidaan hankkia esimerkiksi osaamis- ja ammattitaitokartoituksen tai työkyvyn arvioinnin kautta. Lain (Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014, 6§) mukaan asiakkuus päättyy, kun asiakkaalla ei ole enää monialaisen yhteispalvelun tarvetta.

2.2.2 Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä

Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylän toiminta-alueena on Kotka, Hamina, Virolahti, Pyhtää ja Miehikkälä. Toimipisteet sijaitsevat Kotkassa ja Haminassa. Työvoiman palvelukeskuksen asiantuntija- ja palveluverkoston muodostaa edellä mainittujen kuntien lisäksi TE-toimisto ja Kela. (Esittely 2015.) Työvoiman palvelukeskuksessa asiakkaille tarjotaan TE-toimiston ja sosiaalitoimiston peruspalveluita (Palvelut 2015).

Asiakkaaksi ohjaututaan pääsääntöisesti TE-toimiston tai sosiaalitoimen kautta palvelutarvearvion perusteella. Asiakkaaksi pääsevät:

- alle 25-vuotiaat, jotka ovat olleet työttömänä yhtäjaksoisesti kuusi kuukautta
- yli 25-vuotiaat, jotka ovat olleet työttömänä 12 kuukautta tai
- ne, joille on työttömyyden perusteella maksettu työmarkkinatukea 300 päivää.

Lisäksi asiakkaalla tulee olla tarve monialaiselle yhteispalvelulle. Tarpeen arvioivat TE-toimisto, kunta (edellä mainittu sosiaalitoimi) ja Kela yhdessä. (Esittely 2015; Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014, 1§.)

Työvoiman palvelukeskus Väylän toimipisteissä työskentelee moniammatillinen tiimi, johon kuuluu muun muassa sosiaaliohjaajia, sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja, fysioterapeutti, työhallinnon asiantuntijoita ja psykologi sekä työllisyyssihteeri ja toimistos sihteeri. Moniammatillisen tiimin tavoitteena on selvittää asiakkaan työllistymisen

esteitä, poistaa niitä ja parantaa valmiuksia työmarkkinoille. Tavoitteena on myös edistää asiakkaan selviytymistä arjessa. Lisäksi asiakasta tuetaan työnhakuun ja elämänhallintaan sekä tarjotaan kuntouttavia ja aktivoivia toimenpiteitä. (Esittely 2015.)

2.3 Tiedonhaku

Opinnäytetyön tiedonhaussa olemme käyttäneet eri tietokantoja mm. Nelli-portaali, Melinda, Masto, Arto ja Google Scholar. Tiedonhaussa käytettyjä hakusanoja ovat olleet: kuntouttava työtoiminta, pitkäaikaistyöttömyys, työvoimapalvelut, osallisuus, osallisuus sosiaalityössä, vaikuttavuus ja vaikuttavuus sosiaalityössä.

Kuntouttavasta työtoiminnasta löytyy runsaasti ajankohtaisia tutkimuksia ja selvityksiä, joissa on sattumalta hyvin samanlainen näkökulma kuin tässä opinnäytetyössä. Leena Luhtaselan (2009) tutkimuksessa ja Iris Sandelinin (2014) selvityksessä on tutkittu kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden työttömien kokemuksia osallisuudesta ja näkemyksiä kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista. Jarno Karjalainen ja Vappu Karjalainen (2010) ovat tarkastelleet kuntouttavaa työtoimintaa osana aktivointipolitiikan kokonaisuutta. He ovat kartoittaneet omassa tutkimuksessaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia ja seurauksia kuntouttavan työtoiminnan jakson aikana. Mia Tammelinin (2010) tutkimuksessa on kuvattu asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja sosiaalipalveluista yleensä. Näitä tutkimuksia olemme käyttäneet perehtyessämme kuntouttavaan työtoimintaan sekä aineistomme tulosten vertailussa.

Kirjallisuutta kuntouttavasta työtoiminnasta löytyy 2000-luvun alusta, mutta niitä emme käyttäneet vanhentuneen tiedon vuoksi. Aikaisemmin kirjana julkaistu *Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja* löytyy Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internet-sivuilta, jossa tieto on ajankohtaista ja päivitettyä. Tässä opinnäytetyössä käyttämämme ajankohtainen kirjallisuus koostuu mm. kokoomateoksista. *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä* (Laitinen & Niskala 2013) avaa sosiaalityön kenttää

osallisuuden ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta. *Sosiaalityön vaikuttavuus* (Pohjola, Kemppainen & Väyrynen 2012) taas avaa sosiaalityön vaikuttavuutta eri tutkimuksiin liittyvien artikkeleiden kautta. Molemmissa teoksissa artikkeleiden kirjoittajat ovat oman alansa asiantuntijoita. Ajankohtaisen tutkimustiedon ja opinnäytetyöhömmme liittyvien teemojen vuoksi saimme näistä kokoomateoksista hyvää perustaa omaan teoriaosuuteemme.

Vieraskielisen lähteen löytäminen on ollut haastavaa, koska kuntouttava työtoiminta on käsitteenä vieras muualla kuin Suomessa. Vieraskielisen lähteen löytämisessä olemme hyödyntäneet oppilaitoksemme tiedonhankintaklinikkaa 16.3.2015. Hakusanoja ovat olleet: labour market in Finland, labour market, activation policy, effects of unemployment, rehabilitative work, long-term unemployment, empowerment ja participation in social work. Vieraskielisinä lähteinä olemme käyttäneet Euroopan komission raporttia *European Employment Observatory Review Long-term Unemployment* (2012), jossa avataan pitkäaikaistyöttömyyden kehityksen suuntaa. Lisäksi tutkimuksen kannalta hyödyllistä tietoa on löytynyt Nicholisin, Mitchellin ja Lindnerin raportista *Consequences of Long-Term Unemployment* (2013), jossa on keskitytty pitkäaikaistyöttömyyden vaikutuksiin.

3 OSALLISUUS JA VAIKUTTAVUUS AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ

Sosiaalialalla puhutaan yleisesti asiakkaiden osallisuudesta ja työn vaikuttavuuden merkityksestä. Opinnäytetyössä haluamme muun muassa selvittää miten työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaat kokevat osallisuutta kuntouttavan työtoiminnan prosessin eri vaiheissa ja miten asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan vaikuttaneen heidän omaan tilanteeseensa. Tässä luvussa avaamme osallisuuden ja vaikuttavuuden käsitteitä yleisellä tasolla aikuissosiaalityön näkökulmasta.

3.1 Osallisuus sosiaalialalla

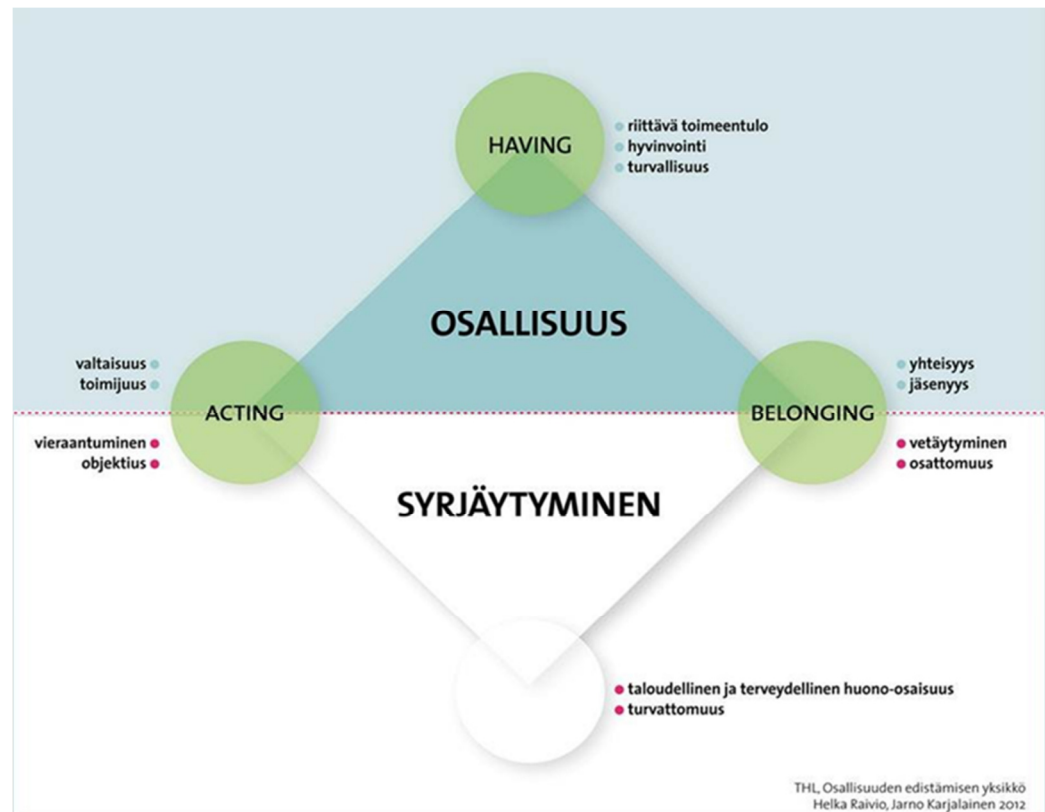
3.1.1 Käsitteen määrittely

Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee osallisuuden yhteiskunnallisella tasolla. Osallisuudella tarkoitetaan mukanaoloa ja vaikuttamista yhteisen tavoitteen hyväksi lisäämällä hyvinvointia ja vähentämällä syrjäytymistä ja huono-osaisuutta. Ministeriön mukaan sosiaali- ja terveyspolitiikalla tuetaan kansalaisten osallisuutta ja mahdollistetaan jokaiselle tasa-arvoinen elämä mm. työhön, asumiseen, koulutukseen ja ympäristöön liittyvillä ratkaisulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015a.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL) määrittelee osallisuuden osana hyvinvointipolitiikkaa, syrjäytymisen vastaparina. Sekä osallisuus, että syrjäytyminen nähdään prosessina, joka koostuu useasta osatekijästä ja jonka toteutuminen ja kehityssuunta voidaan muuttaa yhteiskunnallisin toimin. Osallisuus ei ole pysyvä tila, vaan se vaihtelee asiakkaan elämäntilanteen ja vaiheiden mukaan. Kun osallisuus ja syrjäytyminen nähdään prosesseina, voidaan muuttaa yksilöllistävä ja syyllistävä painopiste osallisuuden ymmärtämiseen toimintana. Samalla osallisuuden lisääminen voidaan nähdä osana yhteiskunnan tehtävää. (Osallisuus syrjäytymisen vastaparina 2015.)

THL:n mukaan hyvinvointipolitiikkaan liitetty osallisuus rakentuu eri osatekijöistä (kuva 1). Näitä osatekijöitä ovat: asiakkaan riittävät aineelliset

resurssit (HAVING), asiakas itse toimijana ja omaan elämäänsä liittyvien päätöksen tekijänä (ACTING) sekä merkitykselliset ja tärkeät ihmissuhteet (BELONGING). (Osallisuus syrjäytymisen vastaparina 2015.)

Kuva 1 Osallisuus syrjäytymisen vastaparina (Raivio & Karjalainen 2012)

Laitilan (2010, 7-9) mukaan sosiaalityössä osallisuus on keino, jolla saavutetaan asiakkaan tavoitteet, mutta samalla sen tulisi olla pelkkä päämäärä jo itsessään. Laitilan mukaan osallisuus on laajempi käsite, kuin usein synonyymiksi luokiteltu osallistuminen. Osallistumisena voidaan pitää yleistä mukanaoloa, kun taas osallisuus pitää sisällään ajatuksen siitä, että asiakkaan toiminnalla on vaikutus ja hänellä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päätösten tekoon sekä yhteisö-, että yhteiskuntatasolla. Laitinen ja Niskala (2013, 14) jatkavat, että osallisuuteen liittyvät vahva sitoutuminen toimintaan, vaikuttamisen tavoite ja henkilökohtainen vastuunotto.

3.1.2 Osallisuutta lisäävät ja estävät tekijät

Jotta osallisuus voi onnistua, se vaatii asiakkaan ja työntekijän välillä luottamusta, vuorovaikutusta, avoimuutta ja kuulluksi tulemistä. Tärkeää on, että työntekijä huomioi asiakkaan oman elämänsä asiantuntijana ja asiakas saa aidosti mahdollisuuden vaikuttaa päätöksentekoon häneen liittyvissä asioissa. (Laitinen & Niskala 2013, 12–14.) Laitila (2010, 9) kirjoittaa, että osallisuuden kokemukseen liittyy lisäksi asiakkaan saama riittävä tuki, mielipiteiden arvostaminen ja mahdollisuus valintojen tekoon. Hän nostaa esiin eri piirteinä mm. asiakkaan äänen kuulemisen, valtaistumisen, tasa-arvoisuuden kokemuksen ja kansalaisoikeuksien toteutumisen.

Asiakkaan kokemus osallisuudesta liittyy vahvasti tietoon, valtaan, oikeudenmukaisuuteen, ihmisarvoiseen kohteluun ja autonomiaan. Tieto tai sen puute voi aiheuttaa asiakkaassa tunteen siitä, että työntekijällä on enemmän tietoa asiakkaaseen liittyvistä asioista, eikä syystä tai toisesta halua kertoa niitä. Jos taas asiakas ei tiedä toiminnan sisältöä, hän voi olla helposti ohjailtavissa työntekijän haluamaan suuntaan. (Luhtasela 2009, 79-81.) Osallisuutta voidaan lisätä antamalla asiakkaalle riittävästi tietoa päätöksen tekoa varten ja kehittämällä dokumentointia. Laitilan mukaan on tärkeää saada työntekijät kuuntelemaan ja kommunikoimaan asiakkaan kanssa sekä ymmärtämään asiakkaan osallisuuden merkitys kaikessa kuntoutuksessa. (Laitila 2010, 21-22.)

Osallisuutta estää ajatus siitä, että asiantuntijat ja työntekijät tietävät parhaiten. Asiakkaan osallisuus voidaan kokea työntekijän näkökulmasta ammatillista roolia uhkaavana ja siksi asiakasta ei aidosti kuulla. Organisaatiotasolla osallisuutta uhkaavat rajalliset resurssit mm. kiire ja asiakkaiden suuri määrä, kun taas yhteiskunnallisella tasolla osallisuutta estää pinttyneet asenteet ja stereotypiat palveluiden käyttäjiä kohtaan. Asiakkaat nähdään helposti tietämättöminä ja kyvyttöminä tehdä itse omia päätöksiä. (Laitila 2010, 21-22.)

Sosiaalialalla asiakkaiden osallisuuteen liittyy aina valta, jonka rakenteet määrittelevät asiakkaan roolin palvelujärjestelmässä. Tämä rooli vaikuttaa vahvasti osallisuuden toteutumiseen. Valta mahdollistaa, mutta samalla se voi rajoittaa asiakkaan osallisuutta. Useinkaan asiakas ei voi tehdä mitä haluaa, vaan hän joutuu valitsemaan valmiiksi tarjotuista vaihtoehdoista hänen tarpeisiin, tavoitteisiin ja kykyihin sopivimman vaihtoehdon. (Niemi 2013, 31.)

Luhtasela (2009, 88-89) kirjoittaa vallasta osallisuuden mahdollistajana ja estäjänä. Hänen mukaan valta voi olla työntekijän ylivaltaa asiakkaasta nähden ja toisaalta se voi olla asiakkaan sisäistä valtaa, johon liittyvät vahvasti käsitteet valtaistaminen ja empowerment. Luhtasela korostaa, että valta liittyy aina työntekijän rooliin sekä työntekijän ja asiakkaan väliseen suhteeseen. Oikealla tavalla valtaa voidaan käyttää asiakkaan osallistamiseen, mutta sitä voidaan myös käyttää niin, että se alistaa ja pakottaa. Laitinen ja Pohjola (2010, 8-9) toteavat, että valta on aina läsnä auttamistyössä. Sitä voidaan käyttää työntekijöiden tai toisten ammattikuntien kesken, yksittäisiin asiakkaisiin ja ongelmiin tai se voi näkyä esim. interventioina, arviointina ja tavoitteiden asettamisena. Heidän mukaan sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan arvo-osaamiseen pohjautuvaa ymmärrystä, jotta valta voidaan kokea tuottavana ja positiivisena.

Laitila (2010, 22-23) tuo väitöskirjassaan esiin mielenkiintoisen näkökulman siitä, että haluavatko ja tarvitsevatko kaikki asiakkaat yhtä paljon kokemusta osallisuudesta. Hän myös pohtii mitä tehdä tilanteessa, kun asiakkaalla ei ole voimavaroja päättää omista asioistaan. Laitila korostaa palveluiden joustavuuden merkitystä, jotta osallisuutta voidaan tukea jokaisen omien voimavarojen mukaan. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus valita oma osallistumisen ja osallisuuden tapa sekä taso.

Oikeudenmukainen ja ihmisarvokas kohtelu sekä itsemääräämisoikeus ovat asioita, jotka mahdollistavat asiakkaan osallisuuden ja tasapuolisen kohtelun. On tärkeää että asiakas kokee, että häneen liittyvät ratkaisut ja

päätökset ovat oikeudenmukaisia ja että hän tuntee tulleen kohdatuksi kunnioittavasti ja arvostavasti. (Luhtasela 2009, 103, 113.)

Oikeudenmukaisuutta, kunnioittavaa kohtelua, itsemääräämisoikeutta ja niiden mahdollistamaa osallisuutta painotetaan myös Suomen lainsäädännössä. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista antaa selkeät ohjeet asiakkaan osallisuudesta sosiaalityössä. 2 luvun 4§:ssä asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet sanotaan, että asiakkaalla on oikeus laadukkaaseen ja hyvään sosiaalihooltoon sekä hyvään kohteluun ilman syrjintää. Osallisuudesta sanotaan, että asiakkaan toiveet, mielipiteet, etu, yksilölliset tarpeet, äidinkieli ja kulttuuritausta on otettava huomioon. 2 luvun 8§:ssä sanotaan, että asiakkaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava. Pykälän mukaan asiakaslähtöisen sosiaalityön lähtökohtana on asiakkaan osallisuus. Lain mukaan asiakkaalla on oikeus ja hänelle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häneen liittyvien palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812, 4§, 8§.)

3.2 Vaikuttavuus ja sen mittaamisen haasteet

Sosiaalityössä edellytetään aikaisempaa enemmän vaikuttavuuden ymmärtämistä ja arviointia. Vaikuttavuudella voidaan käsittää eri asioita, riippuen katsotaanko sitä yhteiskunnallisesta vai yksilöllisestä näkökulmasta, palvelun tuottajan vai asiakkaan näkökulmasta.

Yksilöllisestä vaikuttavuudesta voidaan puhua, kun esim. palveluille asetetut tavoitteet on saavutettu tai asiakkaan elämänhallinta on parantunut. Yhteiskunnallisella tasolla vaikuttavuudesta voidaan taas puhua esim. köyhyyden tai syrjäytymisen vähenemisenä.

Aikuissosiaalityön vaikuttavuutta arvioimalla voidaan tunnistaa vaikuttavia ja toimivia työmenetelmiä, joiden avulla sosiaalityötä voidaan myös kehittää. (Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointi 2015.)

Koska sosiaaliala on osa julkista palvelujärjestelmää, se on tilivelvollinen eri tahoille mm. asiakkaille, toimintaorganisaatioille, päätöksentekijöille ja

kuntalaisille (Pohjola 2012a, 9). Kemppainen ja Ojaniemi (2012, 43) kirjoittavat, että sosiaalityö on tilivelvollinen osoittamaan työn vaikuttavuutta asiakkaille, jotka ovat samalla palveluiden rahoittajia ja käyttäjiä sekä sosiaalityön työntekijöille, että palveluiden tuottajille ja johtajille. Pohjola sekä Kemppainen ja Ojaniemi nostavat haasteeksi työn vaikuttavuuden näkyväksi tekemisen ja työn vaikuttavuuden oikeanlaisen arvioinnin.

Pohjola (2012b, 20-24) kirjoittaa, että vaikuttavuus on käsitteenä vaikea jäsentää ja määritellä jo pelkästään monien saman sisältöisten rinnakkaiskäsitteiden takia. Pohjola korostaa sosiaalialan tuntemusta, tietoa ja tietoperustaa käsitteen määrittelyssä ja ymmärtämisessä. Sosiaalityön tieto ja tietoperusta tulee olla avainasemassa myös vaikuttavuuden mittaamisessa ja analysoinnissa. Pohjola korostaa myös eettistä vaikuttavuutta sosiaalityössä. Hänen mukaan työhön liittyy aina arvoperusta, koska sosiaalityön tavoitteena on usein muutoksen aikaan saaminen yksittäisen ihmisen tai perheen tilanteessa ja siihen vaikuttavissa olosuhteissa.

Vaikuttavuutta täytyy pystyä arvioimaan kokonaisuutena. Kemppainen ja Ojaniemi kirjoittavat vaikuttavuudesta osana asiakkaalle tehtyä interventiota. Heidän mukaansa pelkkä tilanteen arvioiminen ennen interventiota ja sen jälkeen ei riitä arvioimaan sen vaikuttavuutta. Olennaista on nähdä prosessin kokonaisuus. Asiakkaan näkökulmasta vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää pohtia mikä vaikuttaa ja millä edellytyksillä. Yhtä tärkeää arvioinnissa on mahdollisuus muuttaa tarvittaessa toimintatapoja, jos toivottuja tuloksia ei asiakkaan kannalta saavuteta. (Kemppainen & Ojaniemi 2012, 52-53.)

Myös Dahler-Larsen (2005, 5-7) kirjoittaa vaikuttavuuden arvioinnista osana asiakkaalle tehtyä interventiota. Hänen mukaan vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohtana tulee olla tarkka käsitys siitä miksi ja miten tietty interventio toimii asiakkaan kohdalla. Dahler-Larsen jatkaa, että vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää huomioida vaikuttamisen prosessi

ja siitä syntyvä seuraus. Arvioinnissa on tärkeää pysähtyä miettimään mikä vaikuttaa mihinkin, miten, milloin ja mikä sitä edistää.

Kemppainen ja Ojaniemi (2012, 62) korostavat, että vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää kerätä tietoa asiakkaan tilanteesta koko asiakasprosessin ajan. Tärkeintä on kiinnittää huomiota asiakkaan omaan arvioon työn vaikuttavuudesta ja elämäntilanteen mahdollisesta muuttumisesta. Haasteeksi he nostavat asiakkaan elämäntilanteen kokonaisvaltaisen hahmottamisen eri palveluiden kesellä. Tärkeää on tehdä näkyväksi työssä käytetyt menetelmät ja työvälineet sekä muistaa, että näiden yhdistäminen työn vaikuttavuuteen edellyttää tarkkaa dokumentointia.

4 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA OSANA AIKUISSOSIAALITYÖTÄ

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015b). Se on suunnattu pitkään työttömänä olleille henkilöille ja sen tarkoitus on parantaa henkilön työllistymismahdollisuuksia sekä elämän- ja arjenhallintaa. Kuntouttava työtoiminta on sekä sosiaalipalvelu, että työllistymistä edistävä palvelu. Pyrkimyksenä on ehkäistä syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuus työtoimintaan ja muihin palveluihin. (Kuntouttava työtoiminta 2014.) Kuntouttavan työtoiminnan on tarkoitus aktivoida kohti työtä, mutta myös kuntouttaa ja antaa sosiaalista tukea (Karjalainen & Karjalainen 2011, 26).

Sosiaalityö kuntouttavan työtoiminnan prosessissa on mm. palveluohjausta, arjen hallinnassa tukemista, taloudellista neuvontaa ja tukea antavaa sekä asiakkaan ohjaus- ja neuvontatapaamisissa mukana olemista (Tammelin 2010, 26). Asiakasta tuetaan työllistymisessä sekä tarvittaessa ohjataan palveluihin, jotka edistävät ja tukevat toimintakykyä ja työllistymistä. Sosiaalityön näkökulmasta asiakkaan työllistymistä tuetaan erityisesti työvoiman palvelukeskuksissa. (Työllistymisen tukeminen 2012.) Asiakas kohdataan koko hänen elämäntilanteensa kanssa ja asiantuntemusta tarvitaan kokonaisvaltaisesti niin toimeentuloon kuin asumiseenkin liittyen. Asiakkaan asioissa tehdään yhteistyötä eri alojen edustajien kanssa terveydenhoitajista työvalmentajiin. (Karjalainen 2008, 47.)

Kuntouttava työtoiminta ei ole tarkoitettu työttömille, jotka ovat kykeneviä osallistumaan julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014). Karjalainen (2011, 95–96) kirjoittaa kuntouttavan työtoiminnan olevan pitkään työttömänä olleelle henkilölle usein ensisijainen toiminta kohti työelämää. Kuntouttavassa työtoiminnassa kartoitetaankin ja seurataan asiakkaan työ- ja toimintakykyä.

4.1 Työttömyyden vaikutukset asiakkaalle

Tilastokeskus (2015) määrittelee pitkäaikaistyöttömän henkilöksi, joka on ollut työttömänä yhtäjaksoisesti yli 12 kuukautta. Suomalaisten hyvinvointi 2010 – teoksessa Kauppinen, Saikku & Kokko (2010, 234, 237, 242) analysoivat työttömyyden yhteyttä hyvinvoinnin puutteisiin vertaamalla työttömiä työssäkäyviin. He toteavat, että työttömyydellä on yhteys monenlaisiin ongelmiin hyvinvoinnissa. Hieman tuoreemmassa tutkimuksessa Airio ja Niemelä (2013, 45–46) toteavat saman, mutta muistuttavat kuitenkin, että työttömyys voi johtua myös huonosta terveydestä. Molemmissa tutkimuksissa todetaan hyvinvoinnin tason heikkenevän työttömyyden jatkuessa (Kauppinen ym. 2010, 235; Airio & Niemelä 2013, 45).

Työttömyyden myötä tulot laskevat ja luonnollisesti kuluttaminen vähenee. Työttömäksi jäämisen jälkeen kulutus ei kuitenkaan vähene tasaisesti tulojen mukaan. Rahaa saatetaan lainata, käytetään säästöjä ja vuokran tai lainan maksuja jää väliin. (Nichols, Mitchell & Lindner 2013, 4.) Kauppinen ym. (2010, 235) analyysin mukaan työttömien yleisimmäksi ongelmaksi nimetään menojen kattaminen. Työttömäksi joutuminen laskee usein ansiotuloja, joka johtaa niukempaan elintasoon, huonompaan ravitsemuksen laatuun ja terveyden heikkenemiseen (Kauppinen ym. 2010, 235; Airio & Niemelä 2013, 44).

Kauppinen ym. (2010, 235) toteavat, että taloudellisen tilanteen heikkeneminen voi aiheuttaa stressiä. Stressin lisäksi henkiseen hyvinvointiin voi vaikuttaa pelkästään jo työttömäksi jääminen, mutta myös sen pitkittyminen. Nichols ym. (2013, 9) kirjoittavat myös työttömäksi jäämisen vaikuttavan negatiivisesti mielenterveyteen, mutta työttömyyden jatkuessa pidempään mielenterveys ei heidän mukaansa heikkene merkittävästi.

Henkiseen hyvinvointiin vaikuttavat heikentävästi säännöllisen päiväohjelman puuttuminen ja oman perheen ulkopuoliset säännölliset sosiaaliset kontaktit. Sosiaalinen verkosto voi pienentyä työelämästä

poisjäännin myötä. Työttömät kokevat enemmän yksinäisyyttä kuin työssä käyvät ja varsinkin pitkään työttömänä olleet tapaavat harvemmin sukulaisia tai ystäviä. (Kauppinen ym. 2010, 235, 242.)

Kauppinen ym. (2010, 235, 242) mainitsevat tutkimuksensa tuloksissaan, että työttömät arvioivat terveytensä melko huonoksi tai huonoksi ja he kokevat tyytymättömyyttä mahdollisuuksiinsa saada terveystalveluita. Kauppinen ym. arvioivat myös, että elintapoihin voi tulla muutoksia työttömyyden myötä. Työttömyyden on havaittu olevan yhteydessä epäterveellisempään syömiseen sekä tupakan ja alkoholin käyttöön. On kuitenkin huomioitava, että elintavat eivät aina johdu vain työttömyydestä. Terveystalveluiden saantiin vaikuttaa terveyskeskustalveluiden käyttö, joka on maksullista ja resurssit ovat siellä rajalliset. Airion ja Niemelän (2013, 52) tutkimuksessa puolestaan yli puolet kokevat terveytensä melko hyväksi tai hyväksi. He kirjoittavat, että koettua terveyttä arvioitaessa ikä, koulutus ja työttömyyden kesto ovat erottavia tekijöitä. Työttömistä nuoret, korkeammin koulutetut ja lyhyemmän aikaa työttömänä olleet kokevat terveytensä paremmaksi.

Kuten aikaisemmin mainitaan, pitkittyneellä työttömyydellä on negatiivinen vaikutus terveyteen ja hyvinvointiin, mutta sillä on vaikutusta myös työllistymiseen. Pitkän työttömyysjakson jälkeen voi olla vaikeaa löytää sopivaa työtä ja näin ammattitaito ei pääse kehittymään tai se on vaarassa alentua. (European Commission 2012, 5.) Nicholisin ym. (2013, 2) mukaan työelämässä luodut kontaktit ja verkostot edistävät työn saantia, mutta työelämästä poisjääminen ja pitkä työttömyys kaventavat näitä kontakteja. Kauan jatkunut työttömyys voi olla leimaavaa. Nichols ym. toteavat, että mitä kauemmin työttömyys jatkuu, sitä vaikeampaa on löytää työtä.

4.2 Aktivointisuunnitelma

Aktivointisuunnitelma tehdään pitkään työttömänä olleelle henkilölle ja sen tavoitteena on parantaa työllistymisedellytyksiä ja elämänhallintaa. Jotta asiakas etenee koulutukseen tai työelämään, aktivointisuunnitelmaan määritellään myös keinot sen saavuttamiseksi. (Aktivointisuunnitelman

laatiminen 2014.) Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (2.3.2001/189, 8§) määrittää aktivointisuunnitelman sisällön ja siinä tulee olla kirjattuna esimerkiksi asiakkaan koulutusta ja työuraa koskevat tiedot sekä arvio aikaisempien työllistymissuunnitelmissa olevien suunnitelmien toteutumisesta. Työllistymissuunnitelma on TE-toimistossa tehtävä kirjallinen suunnitelma, jossa on kirjattuna asiakkaan osaaminen, työnhaun toiveet ja tavoitteet, tehtävät asiat ja palvelut (Työllistymissuunnitelma tehdään yhdessä 2015). Se tulee olla laadittuna ennen kuntouttavan työtoiminnan lain piiriin pääsyä. Työllistymissuunnitelman tavoitteena on mahdollisimman nopea työllistyminen ja siinä sovitaan erilaisista työllistymistä tukevista palveluista, kuten työvoimakoulutuksesta tai palkkatuetusta työstä. (Asiakas 2014.)

Alle 25-vuotiaille on tehtävä aktivointisuunnitelma, kun asiakas on viimeisen vuoden aikana saanut työmarkkinatukea vähintään 180 päivältä tai on saanut työttömyyspäivärahaa 500 päivältä tai jos asiakkaan pääasiallinen toimeentulo on työttömyyden johdosta ollut toimeentulotuki viimeisen neljän kuukauden ajalta (Aktivointisuunnitelma 2015).

Yli 25-vuotiaille aktivointisuunnitelma tehdään, kun asiakas on saanut 500 päivää työmarkkinatukea tai 500 päivää työttömyyspäivärahaa ja 180 päivää työmarkkinatukea tai jos asiakkaan pääasiallinen toimeentulo on työttömyyden johdosta ollut toimeentulotuki viimeisen 12 kuukauden ajalta (Aktivointisuunnitelma 2015).

Silloin, kun asiakkaan aktivointisuunnitelmaan kuuluu kuntouttava työtoiminta, tulee siihen kirjata ainakin:

- tarkka kuvaus kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä
- kuntouttavan työtoiminnan järjestämispaikka
- päivittäinen ja viikoittainen kesto
- jakson alkamisajankohta ja jakson pituus
- muut sosiaalipalvelut ja terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalvelut, joita asiakkaalle tarjotaan kuntouttavan työtoiminnan ohella

- ajankohta, jolloin viimeistään arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia työllistymismahdollisuuksille ja päätetään jatkotoimista sekä aktivointisuunnitelman uudistamisesta. (Kuntouttava työtoiminta 2015.)

Aktivointisuunnitelman laadinnassa ovat mukana asiakas, kunnan sosiaalihuollon viranomainen ja TE-toimiston edustaja ja he myös allekirjoittavat aktivointisuunnitelman. Suunnitelman teon käynnistää se viranomainen, kenen pääasiallinen asiakas on kyseessä; työmarkkinatukea saavan asiakkaan aktivointisuunnitelman käynnistää TE-toimisto ja toimeentulotukiasiakkaan kunta. (Aktivointisuunnitelma 2015.)

4.3 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuu on kunnalla ja kunta voi järjestää sitä omissa toimipisteissään tai sopimuksen mukaan valtion toimipisteissä, yhdistyksissä, säätiöissä tai järjestöissä. Yrityksissä ei voi olla kuntouttavassa työtoiminnassa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189, 6§.) Työtoimintapaikat voivat olla esimerkiksi vanhustenhuollossa, erilaisilla työpajoilla, kierrätyskeskuksissa tai toimistoissa (Karjalainen & Karjalainen 2011, 23).

Kuntouttavan työtoiminnan jaksolle asetetaan selkeät ja konkreettiset tavoitteet. Asiakkaalle asetettujen tavoitteiden on perustuttava kuntouttavan työtoiminnan yleiseen tavoitteeseen, eli

asiakkaan elämänhallinnan ja toimintakyvyn parantaminen siten, että hän voisi työllistyä, hakeutua koulutukseen tai osallistua työvoima- ja elinkeinohallinnon työllistymistä edistäviin palveluihin. (Sisältö asiakaskohtaisesti 2014.)

Työllistymistä edistävillä palveluilla tarkoitetaan työnhaku- ja uravalmennusta, työ- tai koulutuskokeilua, työvoimakoulutusta, omaehtoista opiskelua työttömyysetuudella ja maahanmuuttajan tuettua omaehtoista opiskelua sekä kuntouttavaa työtoimintaa (Työllistymistä edistävät palvelut ja kulukorvaus 2014).

Kuntouttava työtoiminta tulee räätälöidä asiakkaan yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi ja sen tulee tukea työ- ja toimintakykyä. Siihen voidaan yhdistää myös muita sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita, jos asiakas niitä tarvitsee. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.) Asiakkaan työ- ja toimintakykyä arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan jakson aikana ja tarvittaessa suunnitellaan kuntoutusta, jos asiakkaan tilanne sitä vaatii (Karjalainen & Karjalainen 2011, 27).

4.4 Kuntouttavan työtoiminnan jakso

Kuntouttavan työtoiminnan jakso on 3-24 kuukautta. Viikossa osallistumispäiviä on oltava yhdestä neljään ja päivässä vähintään neljä tuntia. Aikaisemmin työtoiminta päiviä on ollut 1-5 viikossa, mutta heinäkuun 2015 alussa tullut lakimuutos muutti työtoimintapäivät neljään päivään viikossa. Tällä muutoksella tavoitellaan kuntien kustannusten vähentämistä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189, 13§; Sosiaali- ja terveysministeriö 2015b.)

Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan jatkaa myös sopimuksen päättymisen jälkeen, mikäli se nähdään tarpeelliseksi. Jakson pituus on henkilökohtainen ja sitä määriteltäessä otetaan huomioon asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti. (Kuntouttavan työtoiminnan jakso 2014.) Jos huomataan, ettei asiakkaan ole mahdollista siirtyä työmarkkinoille, voi kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus olla toimintakykyä ja yhteisöllistä osallisuutta ylläpitävää. Pitkään työttömänä olleen kuntoutuminen takaisin työelämään saattaa kestää kauankin ja edistyminen voi olla hidasta. Työkyky alenee yleensä pitkän ajan kuluessa ja sen palauttaminen vie myös aikaa ja tämän vuoksi kuntouttavassa työtoiminnassa voidaan olla pitkäänkin. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 26.)

Kuntouttava työtoiminta voi sisältää arjen hallinnan taitojen harjoittelua, työtoimintaa, harrastuksia ja virkistäytymistä, ryhmätoimintaa, koulutuksia ja kursseja, lääketieteellisiä tutkimuksia sekä työ- ja toimintakyvyn arviointia (Sisältö asiakaskohtaisesti 2014). Parpo (2007, 26) kirjoittaa raportissaan, kuinka kuntouttavan työtoiminnan lain (189/2001) myötä on

ymmärretty, että edellytys työllistymiseen on riittävä terveys ja elämänhallinta. Terveystilanteen parantaminen tai sosiaalisten taitojen vahvistaminen voivat olla ensimmäinen askel kohti työllistymistä.

4.5 Työttömän aktivointi

Työttömiltä vaaditaan aktiivisuutta ja heillä on velvollisuus, mutta myös oikeus, osallistua heille osoitettuihin työllistymis- ja aktiivitoimiin.

Työttömän saadessa etuuksia, kuten työttömyys- tai sosiaaliturvaa, hänen tulee edistää omia mahdollisuuksiaan työllistyä ja hänen on pystyttävä osoittamaan etsivänsä aktiivisesti työtä tai koulutuspaikkaa. Jos työtön toimii velvoitteiden vastaisesti tai kieltäytyy sovituista aktiivitoimista, voi seurauksena olla sanktio, kuten tuen aleneminen tai menetys määräajaksi. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 9.) Aktivoinnilla on tarkoitus parantaa työllistymisvalmiuksia ja pitkällä tähtäimellä työllistyä. Askelia työllistymiseen ovat esimerkiksi työvoimakoulutus tai tuettu työ sekä kuntouttava työtoiminta. (Keskitalo 2013, 54–55.)

Myös Euroopan komissiossa on suositus miten työttömiä tulisi auttaa takaisin työelämään. Varsinkin pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat erityistä tukea esteiden kohtaamisessa pyrkiessään työmarkkinoille. Heidän kohdallaan uudelleen kouluttautuminen ja työkokemuksen hankkiminen auttavat säilyttämään työkyvyn ja auttavat työllistymisessä. Lisäksi tarvitaan tehokasta työllistymispalvelua, jossa tarjotaan yksilöllistä aktivointia ja tuetaan työnhaussa, mutta josta saa myös sosiaalista tukea. (European Commission 2012, 7.)

Suomessa varsinkin työvoiman palvelukeskukset ovat paikkoja, jossa panostetaan työllisyys- ja sosiaalipalveluihin. Jotta aktivoinnilla on toivotut vaikutukset, tulee palvelut räätälöidä asiakkaan elämäntilanteen mukaan. (Keskitalo 2013, 54–55.) Tätä ajatusta tukee myös tutkimus sosiaalityöstä työvoiman palvelukeskuksissa, jossa sosiaalityöntekijät tuovat esille pitkän asiakkuuden hyödyt. Asiakkaan tilannetta seurataan, tehtyjä suunnitelmia voidaan muuttaa ja etsiä useampia vaihtoehtoja. Asiakkaan tilanne huomioidaan myös elämänmuutoksissa ja tarvittaessa aktiivisessa

työskentelyssä pidetään taukoa, jotta asiakas saa muut asiat selvitettyä. (Keskinen 2013, 47, 52.) Keskitalo (2013, 63) korostaakin asiakkaan kanssa neuvottelua ja asioiden sopimista yhdessä.

Sosiaalityön näkökulmasta aktivointi on asiakkaan voimavarojen ja vahvuuksien löytämistä ja niiden esille tuomista, mutta myös asiakkaan kannustamista ja tukemista (Työllistymisen tukeminen 2012). Keskinen (2013, 65) mukaan asiakkaan taustan selvittäminen ja tilanteeseen perehtyminen on työskentelyn lähtökohta onnistuneen työskentelyprosessin kannalta.

Myös Juhila (2008a, 28) tuo esille huolellisen tilannearvion ja asiakkaan palvelutarpeen kartoituksen tärkeyden, jonka pohjalta lähdetään rakentamaan asiakkaan palvelusuunnitelmaa. Juhila (2008b, 55) kirjoittaa, että asiakkaalta itseltään odotetaan aktiivisuutta suunnitelman tekemiseen ja aktiivista sitoutumista. Suunnitelman ei tule olla pelkästään työntekijän tekemä, vaan asiakkaan kanssa yhteistyössä. Näin asiakas saadaan sitoutumaan sisältöön ja aktivoitumaan itse suunnitelmien toteuttamiseen.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Laadullisen tutkimuksen periaatteita ja aineistonkeruumenetelmä

Tässä opinnäytetyössä sovelsimme laadullisen tutkimuksen periaatteita. Toimeksiantaja halusi tietää asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta, johon laadullinen tutkimus sopii. Laadullisessa tutkimuksessa selvitetään, kuinka tutkittava asia, tässä tapauksessa kuntouttava työtoiminta, koetaan ja millainen merkitys sillä on (Kananen 2008, 25). Laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat kokonaisvaltainen tiedon hankinta, jossa tiedonkeruuvälineenä käytetään ihmistä ja hänen kokemuksiaan. Tietoa voidaan kerätä mm. haastattelemalla, havainnoimalla ja erilaisilla kyselyillä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija analysoi materiaalia monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti, ei niinkään teorioita testaten. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164; Tuomi & Sarajärvi 2013, 71.)

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme puolistrukturoitua haastattelumenetelmää eli teemahaastattelua. Päädyimme yksilöhaastatteluihin, koska halusimme syvempää tietoa asiakkaiden kokemuksista kuntouttavasta työtoiminnasta. Samalla pystyimme vastaamaan toimeksiantajan toiveeseen saada asiakkaiden ääni aidosti kuuluviin.

Tärkein vaihe teemahaastattelussa on teemojen suunnittelu (Hirsijärvi & Hurme 2011, 47). Tässä opinnäytetyössä olimme määritelleet teeman kuntouttavan työtoiminnan kokemukset etukäteen ja tarkensimme sitä tutkimuskysymysten avulla. Toteutimme teemahaastattelulle tärkeän esihaastattelun huhtikuun lopussa. Esihaastattelusta oli meille paljon hyötyä: saimme käsityksen haastatteluun kuluva ajasta ja muutimme kysymysten järjestystä esihaastattelun perusteella loogisemmaksi. Esihaastattelun jälkeen viimeistelimme haastattelurungon (liite 1).

Opinnäytetyötä varten anoimme tutkimuslupaa Kotkan kaupungilta 26.1.2015 ja Haminan kaupungilta 8.3.2015. Tutkimuslupahakemus

koostui kaupungin omasta pohjasta, johon liitimme opinnäytetyönsuunnitelman. Tutkimuslupahakemus käsiteltiin Kotkan kaupungin hyvinvointipalveluiden johtoryhmässä 18.2.2015, jonka jälkeen tutkimuslupa myönnettiin 20.2.2015. Haminassa tutkimuslupahakemuksen käsitteli kaupungin sosiaalijohtaja, joka myönsi tutkimusluvan 10.3.2015.

5.2 Haastattelut Kotkassa ja Haminassa

Opinnäytetyömme tavoitteena oli haastatella yhteensä 10 työvoiman palvelukeskus Väylän kuntouttavan työtoiminnan asiakasta.

Toimeksiantajan toiveen mukaan emme rajanneet kohderyhmää, eli haastateltavia muuten, kuin kuntouttavan työtoiminnan keston osalta.

Olimme yhtä mieltä toimeksiantajan kanssa siitä, että jotta voidaan saada tarpeeksi syvää tietoa, niin haastateltavilla tuli olla kokemusta kuntouttavasta työtoiminnasta vähintään kolme kuukautta.

Haastateltavien löytämiseen saimme apua työvoiman palvelukeskus Väylän Kotkan ja Haminan toimipisteistä. Sosiaaliohjaajat tekivät alustavat listat kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikoista, joihin otimme itse yhteyttä sähköpostitse 24.3.2015 Kotkassa ja 28.4.2015 Haminassa.

Lähetimme sähköpostilla tiedotteen (liite 2) yhteensä 11 työtoimintapaikkaan. Tiedotteessa kerroimme lyhyesti opinnäytetyöstä ja toiveestamme käydä työtoimintapaikoissa tapaamassa kuntouttavassa työtoiminnassa olevia asiakkaita. Vastauksia saimme Kotkasta ja Haminasta yhteensä yhdeksästä paikasta. Yksi työtoimintapaikoista olisi tarvinnut erillisen luvan opinnäytetyön tekemiselle ja yhdessä työtoimintapaikassa sähköposteihin ei enää jonkin ajan kuluttua vastattu. Ainoastaan yksi työtoimintapaikka ei vastannut sähköpostiimme ollenkaan.

Kävimme vierailemassa kuudessa työtoimintapaikassa ja yhteen työtoimintapaikkaan olimme yhteydessä puhelimitse. Kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikoissa suhtauduttiin opinnäytetyöhön suurella mielenkiinnolla. Työtoimintapaikkojen ohjaajat olivat kertoneet asiakkaille opinnäytetyöstä jo etukäteen ja samalla kartoittaneet kiinnostuneiden määrää. Vierailut työtoimintapaikkoihin toteutuivat hyvin ja meidät otettiin

eri paikoissa lämpimästi vastaan. Työtoimintapaikoissa kerroimme tarkemmin tietoa opinnäytetyöstä ja vastasimme kysymyksiin. Jaoimme kaikille halukkaille saatekirjeen (liite 3), jossa oli yhteystietomme ilmoittautumista varten ja tarkat tiedot haastattelupäivistä ja paikoista, joissa haastattelut pidettiin. Suurin osa haastateltavista ilmoittautui heti tutustumiskäynnin yhteydessä. Saimme kuudesta eri työtoimintapaikasta yhteensä 12 haastateltavaa. 11 haastattelua toteutui, koska yksi haastateltavista ei saapunut paikalle.

Halusimme käyttöön mahdollisimmat neutraalit tilat, joihin haastateltavien olisi helppo tulla ja jossa pystyimme mahdollistamaan haastateltavien anonymisyyden. Aikaisemman kokemuksen myötä päätimme kysyä tiloja Kotkan ja Haminan kirjastoista, jotka saimmekin maksutta käyttööme yhteensä kolmena päivänä Kotkassa ja kahtena päivänä Haminassa. Yhdelle haastateltavalle järjestyi tila työtoimintapaikasta hänen omasta toiveestaan.

Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina niin, että jokaiselle oli varattu tunti aikaa. Olimme varanneet kahvia, teetä ja mehua sekä pientä purtavaa jokaista haastattelua varten. Näin halusimme luoda mahdollisimman rennon ilmapiirin haastattelutilanteisiin. Haastattelujen alussa kerroimme opinnäytetyöstä ja siitä miksi haastattelut tehdään. Kävimme haastateltavien kanssa läpi kirjallisen suostumuksen (liite 4). Suostumus piti sisällään haastattelun käyttämisen opinnäytetyössä, haastateltavan oikeuden anonymisyyteen sekä mahdollisuuden osallistumisen keskeyttämiseen missä tahansa vaiheessa. Kerroimme haastateltaville mihin mennessä opinnäytetyön on tarkoitus valmistua ja samalla kysyimme halukkuutta saada opinnäytetyö postitse kotiin. Suostumukset allekirjoitettiin ja päivättiin haastattelupäivälle.

Kirjallisen suostumuksen jälkeen kävimme läpi haastatteluun liittyvät yksityiskohdat. Kerroimme haastatteluun varatusta ajasta ja että haastattelut nauhoitetaan. Korostimme haastateltaville, että heillä on mahdollisuus vastata kysymyksiin haluamallaan tavalla tai halutessaan voivat kieltäytyä vastaamasta. Ennen haastattelun aloittamista kävimme

jokaisen teeman lyhyesti läpi, jotta haastateltavilla olisi ennakkokäsitys siitä mihin kysymykset liittyvät. Toimimme haastattelijoina vuorotellen samalla, kun toinen kirjasi muistiinpanoja. Haastattelut etenivät teemoittain aina samassa järjestyksessä. Esitimme haastateltaville teemaan liittyviä avoimia kysymyksiä ja haastateltavasta riippuen kysymyksiä tarkennettiin. Emme antaneet valmiita vastausvaihtoehtoja, koska ne eivät ole teemahaastattelun mukaisia.

Haastattelurunko (liite 1) muodostui kuudesta teemasta sekä näihin liittyvistä avoimista kysymyksistä. Kuusi teemaa olivat:

- taustatiedot
- asiakkaan oma tilanne
- asiakkaan osallisuus kuntouttavan työtoiminnan prosessissa
- asiakkaan tavoitteet kuntouttavassa työtoiminnassa
- kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset työllistymiseen
- palaute ja kehittäminen

Taustatietoihin kuuluvilla kysymyksillä saimme tietoa haastateltavien koulutustasosta sekä työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkuuden ja kuntouttavan työtoiminnan kestosta. Asiakkaan omaa tilannetta kartoitimme avoimilla kysymyksillä, joissa kysyimme elämäntilanteesta ennen kuntouttavaa työtoimintaa ja työttömyyden vaikutuksesta omaan elämään. Näillä kysymyksillä oli tarkoitus orientoida haastateltavia pohtimaan mistä tilanteesta kuntouttavaan työtoimintaan on tultu, jotta sen vaikutusta omaan elämään olisi helpompi jäsentää.

Haastateltavien osallisuus kuntouttavan työtoiminnan eri vaiheissa oli asia mitä halusimme selvittää. Asiakkaiden osallisuus on meille tulevana sosionomeina yksi tärkeimpiä asioita asiakaslähtöisessä työssä. Kysyimme haastateltavilta aktivointisuunnitelman tekemisestä, työtoimintapaikan valinnasta sekä työvoiman palvelukeskus Väylän mahdollisista ohjauskäynneistä. Kun haastateltava oli lopettanut kuntouttavan työtoiminnan, kysyimme lisäksi kuntouttavan työtoiminnan päättymisestä, loppuarvioinnista ja jatkosuunnitelman laatimisesta.

Osallisuuden lisäksi halusimme selvittää kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuutta. Sen lisäksi, että halusimme tietoa, miten kuntouttava työtoiminta oli vaikuttanut haastateltavien omaan tilanteeseen, halusimme tietoa miten tavoitteet kuntouttavaan työtoimintaan oli tehty ja määritelty, miten ne oli huomioitu työtoimintapaikassa ja oliko tavoitteita seurattu, päivitetty ja arvioitu.

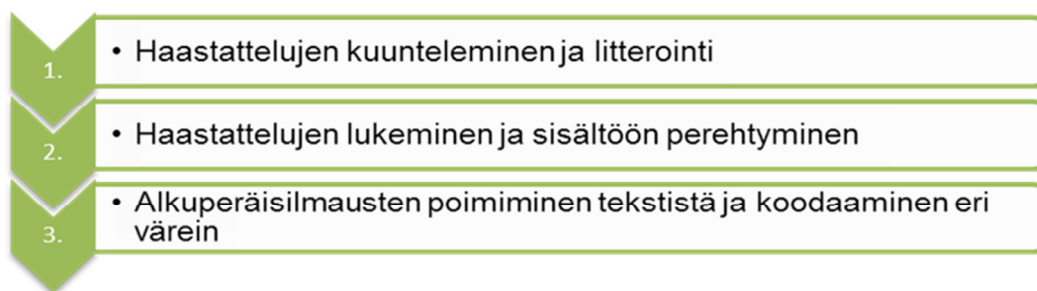
Seuraavaksi kysyimme haastateltavien kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista työllistymiseen. Kysyimme haastateltavien aikaisemmasta työkokemuksesta, työn merkityksestä ja työllistymisen esteistä. Kysyimme myös miten kuntouttava työtoiminta on edistänyt työllistymistä ja minkälaisia tulevaisuuden kuvia haastateltavat näkevät työllistymisen tai esim. jatko-opintojen suhteen.

Viimeisenä kysyimme odotuksista kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan sekä sen kiinnostavuutta ja oikea-aikaisuutta. Kysyimme olivatko haastateltavat kokeneet saaneensa riittävästi ohjausta ja tukea kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikassa esim. työllistymiseen liittyvissä asioissa. Lopuksi pyysimme vielä yleisesti palautetta ja kysyimme ajatuksia kuntouttavan työtoiminnan kehittämisestä.

5.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tässä opinnäytetyössä sovelsimme Tuomen ja Sarajärven (2013, 101) määrittelemää aineistolähtöistä sisällönanalyysia aineiston pelkistämällä, ryhmittelyllä, alakategorioiden, yläkategorioiden ja yhdistävien kategorioiden luomisella. Tällä sisällönanalyysimenetelmällä kysyimme aineistolta tutkimuskysymykset ja saimme aineistosta esiin tutkimukselle olennaisen tiedon. Sovelsimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä Tuomi ja Sarajärvi (2013, 109) kaavion mukaan. Tarkka kuvaus aineiston sisällönanalyysista löytyy liitteestä 5 (1-11).

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa jaoimme haastattelut litterointia varten. Olimme päättäneet jo etukäteen, että emme litteroi kaikkea haastatteluista saatua materiaalia, vaan ainoastaan tutkimuskysymyksiin liittyvän aineiston. Litterointi tapahtui kuuntelemalla haastattelut nauhalta ja kirjoittamalla puhtaaksi kaikki tutkimuskysymyksiin liittyvä materiaali. Kaikkien haastatteluiden litteroinnissa kului yhteensä viisi viikkoa aikavälillä 9.5-18.6.2015. Lopuksi kuuntelimme nauhoitukset ja luimme litteroidut tekstit ristikkäin. Näin halusimme varmistaa, että haastatteluista oli poimittu kaikki opinnäytetyöhön liittyvä olennainen tieto ja samalla haimme opinnäytetyölle luotettavuutta kuuntelemalla haastattelut useaan kertaan.

Litteroinnin jälkeen sisällönanalyysiin kuuluu aineiston pelkistäminen eli redusointi. Tässä vaiheessa aineistosta karsitaan kaikki epäolennainen pois. Aineiston pelkistämistä ohjaa aina tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset. Aukikirjoitetusta materiaalista etsitään kysymysten avulla kaikki olennainen tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108-110.)

Aloitimme litteroinnin jälkeisen analyysin 19- 21.6.2015. Kävimme kaikki haastatteluiden litteroinnit läpi ja poimimme teksteistä opinnäytetyölle olennaisen tiedon alleviivaamalla tutkimuskysymyksiin liittyvän materiaalin. Tämän jälkeen valitsimme jokaiselle tutkimuskysymykselle oman värin. Näin pystyimme erottelemaan tekstistä suoraan tiettyyn tutkimuskysymykseen liittyvä tieto merkitsemällä se kysymystä vastaavalla värillä. Kävimme tekstiä sekä itsenäisesti, että yhdessä läpi useaan kertaan. Näin saimme haastatteluista esiin alkuperäisilmaukset, jotka analyysin seuraavassa vaiheessa muutettiin pelkistettyyn muotoon.

4.

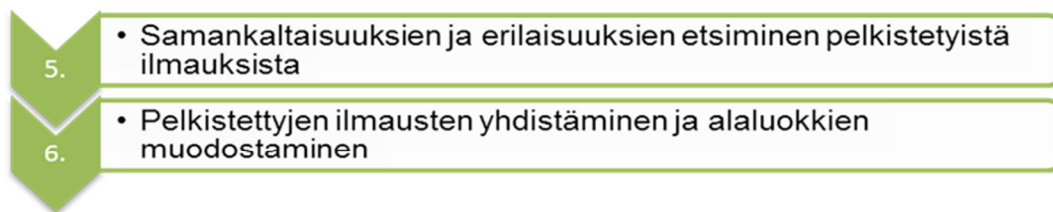
• Pelkistettyjen ilmausten listaaminen

Kirjoitimme kaikki alkuperäisilmaukset Word-tiedostoon, jonka jälkeen muokkasimme ne pelkistettyyn muotoon. Alkuperäisilmausta muuttaessa pelkistetyksi piti huolehtia siitä, että haastateltavan kokemus tuli samalla tavalla esiin.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
"..ja sit on paljo uusii tuttavuuksii ja se on varmaan se hyvä puoli, mä oon kuitenkin sen verran sosiaalinen ihminen, ni sillee on hyvä ku on kaiken ikäsii ihmisii saanu kaveriks et.." (H8)	Kaveripiiri laajentunut
"..eikä oo niin arka sillee, että kun täällä näkee ihmisiä ja niinku jos oot jatkuvast yksin tai.. ni siihen tulee niit sellasii vähän ku paniikin omasta sellasta, että meet jonnee ni tuntuu et kaik tuijottaa tai jotain sellast ni et.." (H6)	Arkuus kohdata ihmisiä vähenee
"..että on täs kumminkii ja näkee ihmisii ja ettei erakoidu." (H6)	Ehkäisee erakoitumista
"..ja just et pääsee näkee ihmisii ja vähä sellast sosiaalist kanssakäymist ja..." (H10)	Lisännyt ihmissuhteita
"..et pysyy vähä tän toiminnan avulla vähä niinku ettei mee ihan hölmöks kotona oleilu.. kato ihminenhan aina syrjäytyy.." (H1)	Ehkäisee syrjäytymistä

27- 28.6.2015 jatkoimme siitä mihin olimme jääneet. Olimme tulostaneet kaikki alkuperäiset ja pelkistetyt ilmaukset, kävimme kaikki huolellisesti läpi

ja varmistimme, että olimme edelleen samaa mieltä pelkistetyistä ilmauksista. Tämän jälkeen aloitimme analyysin seuraavan vaiheen eli ryhmittelyn.

Ryhmittely- eli klusterointivaiheessa alkuperäisistä lauseista muodostuneet alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi ja niistä etsitään käsitteitä, jotka kuvaavat samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat ilmaukset kategorisoidaan ja nimetään yhdellä sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Ryhmittelyvaiheen tarkoituksena on luoda pohja tutkimuksen perusrakenteelle sekä nimetä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110.)

Ryhmittelyvaiheessa kirjoitimme ensimmäisenä pelkistetyt ilmaukset Word taulukkoon ja tulostimme ne. Leikkasimme ilmaukset erilleen toisistaan ja aloitimme samankaltaisten ilmausten yhdistämisen. Materiaalia oli paljon, joten niiden läpikäyminen ja yhdistäminen vei aikaa. Esimerkki pelkistettyjen ilmaisujen yhdistämisestä alakategorioiksi:

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria
Arkuus kohdata ihmisiä vähenee	Syrjäytymisen ehkäisy
Ehkäisee erakoitumista	
Ehkäisee syrjäytymistä	
Tutustuu uusiin ihmisiin	
Kaveripiiri laajentuu	Ihmissuhteet
Lisää ihmissuhteita	
Muiden kanssa juttelu on henkistä tukea	
Erilaiset ihmiset koetaan positiivisena	Vertaistuki
Näkee kavereita	
Murheita voi jakaa muiden ja ohjaajien kanssa	

7.

• Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä
8.

• Yläluokkien yhdistäminen ja kokoavan käsitteen muodostaminen

Käsitteellistäminen eli abstrahointi on vaihe, jossa erotetaan tutkimukselle olennainen tieto ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämistä jatketaan yhdistelemällä alakategorioita niin kauan kuin se on sisällön kannalta mahdollista niin, että saadaan kaikkia alakategorioita yhdistävä yläkäsite eli yhdistävä kategoria. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111.)

Jatkoimme aineiston analysointia ja saimme alakategorioista yläkategoriat ja sitä kautta yhden yhdistävän kategorian:

Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Syrjäytymisen ehkäisy	Sosiaalinen kanssakäyminen	Asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista omaan elämään
Ihmissuhteet		
Vertaistuki		
Rytmi elämään	Elämänlaatu	
Taloudellinen tilanne		
Henkinen hyvinvointi	Terveys ja hyvinvointi	
Fyysinen kunto		
Terveyspalvelut		

Yhdistimme konkreettisesti kaikki pelkistetyt ilmaukset kirjoittamalla alakategoriat post-it lapuille joihin ilmaukset kiinnitettiin. Ala- ja siitä yläkategorioiden luominen oli haasteellista, koska halusimme pitää kiinni haastateltavien näkökulmista. Kategorioiden sanamuoto tarkentui tutkimuskysymysten ja opettajalta saaman ohjauksen avulla.

6 AINEISTON TULOKSET

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen ja tavoitteena on saada haastattelujen kautta sellaista tietoa, jota Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä voi hyödyntää kehittäessään kuntouttavaa työtoimintaa. Toimeksiantajan tarpeilla on ollut työssämme suuri merkitys haastattelujen teemoihin.

Haastatteluihin osallistui 11 henkilöä, iältään 18–61 –vuotta.

Kuntouttavassa työtoiminnassa he ovat haastattelujen aikaan olleet keskimäärin noin vuoden, osa on ollut useammalla kuntouttavan työtoiminnan jaksolla. Haastattelujen aikaan kaikki yhtä lukuun ottamatta olivat kuntouttavassa työtoiminnassa ja yhdellä se oli juuri päättynyt. Haastatteluissa kysyimme vain nykyisen jakson pituutta, mutta monet kertoivat takana olevan aikaisempiakin jaksoja eri paikoissa.

Haastateltavien työttömyyden pituus vaihtelee parista vuodesta lähes kymmeneen vuoteen ja osalla ei ole lainkaan kokemusta palkkatöistä.

Työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaana he ovat kertomansa mukaan olleet puolesta vuodesta yli kymmeneen vuoteen, suurimmalla osalla asiakkuus on kestänyt alle viisi vuotta.

Tuloksissa, kuten muuallakaan opinnäytetyössä, emme tuo esiin haastateltavien kotikaupunkia, työtoimintapaikkoja, työtehtäviä, ikää tai sukupuolta anonymisyyden takaamiseksi. Sitaateissa haastateltavista käytämme nimeä H1, H2, H3 jne. Haastateltavat kutsuivat työtoimintapaikan ohjaajia eri nimikkeillä tai heidän omilla nimillään, mutta tuloksissa heistä käytämme yhtenäistä nimitystä ”ohjaaja”. Emme myöskään käytä työtoimintapaikoista niiden omia nimiä, vaan nimen kohdalla on x-kirjain. Työvoiman palvelukeskus Väylän työntekijöitä mainittaessa nimen tilalla lukee ”Väylän työntekijä”.

6.1 Kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset asiakkaan omaan elämään

Haastateltavat tuovat esille monia positiivisia vaikutuksia, joita kuntouttava työtoiminta on tuonut heidän elämäänsä. Yksi niistä on **sosiaalinen**

kanssakäyminen ja haastatteluista nousee esiin vertaistuki työtoimintapaikalla ja uudet ihmissuhteet. Kuntouttavan työtoiminnan ajatellaan myös ehkäisevän syrjäytymistä.

Et pysyy vähä tän toiminnan avulla vähä niinku, ettei mee ihan hölmöks kotona oleilu.. kato ihminenhan aina syrjäytyy. (H1)

Eikä oo niin arka sillee, että kun täällä näkee ihmisiä ja niinku, jos oot jatkuvast yksin tai.. ni siihen tulee niit sellasii vähän ku paniikin omasta sellasta, että meet jonnee, ni tuntuu et kaik tuijottaa tai jotain sellast ni et... saa sellasta lisävoimaa ja energiaa tälläst siihen... kannustusta. (H6)

Työtoimintapaikalla tutustutaan uusiin ihmisiin, tavataan kavereita ja arkuus kohdata muita ihmisiä vähenee. Henkiseksi tueksi koetaan muiden kanssa juttelu, myös murheita jaetaan toisten ja ohjaajien kanssa. Työtoimintapaikoissa on paljon erilaisia ihmisiä ja se koetaan hyvänä asiana.

Myös muissa kuntouttavaa työtoimintaa koskevissa tutkimuksissa on saatu samanlaisia tuloksia. Luhtaselan (2010, 65, 68) tutkimuksessa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat tuovat esiin mukavan porukan, kontaktit muihin ja vertaistuen. Karjalainen ja Karjalainen (2010, 58) toteavat tutkimuksensa tuloksissa, että viidesosa heidän tutkimukseensa vastanneista pitivät hyvänä asiana työtoimintapaikassa tapahtuvaa sosiaalista kanssakäymistä. Kuntouttavan työtoiminnan positiivisista vaikutuksista asiakkaiden sosiaaliseen elämäään kertoo myös Tammelinin (2010) tekemä tutkimus.

Elämänlaadun kerrotaan parantuneen kuntouttavan työtoiminnan myötä. Elämään on tullut rytmi ja taloudellinen tilanne on parantunut.

Tarve oli enemmänki siinä, että sai sen 9€ plus päivä ja korotetun päivärahan, et se oli se mitä mie tarvin. (H4)

..tää antaa kuitenkin päivälle sisältöä ja et ei se oo aina sit samaa et nouset, keitāt kahvit ja mietit, et mitä nyt tänään tekis, että on täs kumminkii ja näkee ihmisiä ja ettei erakoidu. (H6)

No kyl se niinku, jo seki, et mie käyn tuol pajal, ni se tavallaa pitää minut niinku järissäni että, just se on kiva, et on joku paikka minne mennä ja just et sie tiität et sul on niiku jotaa hommii ja just et pääsee näkee ihmisii ja vähä sellast sosiaalist kanssakäymist ja... (H10)

Monet haastateltavat kertovat unirytmien korjaantuneen ja saatu päivärytmi pysyy myös vapaapäivinä. Kuntouttava työtoiminta antaa myös toivottua sisältöä päiviin. Näiden lisäksi haastatteluista nousee esiin taloudellisen tilanteen parantuminen yhdeksän euron ylläpitokorvauksen myötä. Myös Tammelinin (2010, 62) tutkimukseen osallistuvat kokevat taloudellisen tilanteen parantuneen, vaikkakin korvausta pidetään edelleen pienenä. Samanlaiseen tulokseen tulee myös Luhtasela omassa tutkimuksessaan (2010).

Kuntouttavalla työtoiminnalla on positiivinen vaikutus myös **terveyteen ja hyvinvointiin**. Henkisestä hyvinvoinnista todetaan, että kuntouttava työtoiminta on mielenterveydelle välttämätöntä toimintaa ja siitä saa lisävoimaa ja energiaa. Aktiivisuuden ja luovuuden kerrotaan myös palautuneen. Kuntouttavan työtoiminnan myötä monelle avautuu mahdollisuus myös fyysisen kunnon kohentamiseen ilmaiseksi; on mahdollista saada ilmainen uimaranneke, pääsee kuntosalille ja liikunnallisiin harrastuksiin työtoimintapaikassa. Näitä asioita pidetään yleisesti tärkeinä, samoin kuin, että liikuntaan voi käyttää ”työaikaa”.

Se [kuntosalilla käynti] on kerran mulle laitettu, että mie saan siellä käydä työajalla ni miehän käyn siellä sillo työajalla, koska täähän on kuntouttavaa työtoimintaa, eihän tää pelkkää työtoimintaa ole. (H5)

No esimerkiksi se, et ku mie laitoin, et mie haluisin parantaa mun fyysist kuntooni niinku, et siitä tulis jaksamista niinku sitä kautta ni se on kiva, et pajal on niinku mahdollisuus, esim tänään on niiku salipäivä. Meil on yleensä kerran viikos, ku Väylähän maksaa meille ne uimalarannekkeet nii, ni sit mennään uimahallin salille. (H10)

Aiemmissa tutkimuksissa ei selvästi tuoda esille juuri fyysisen kunnon kohentamista liikunnalla. Luhtasela (2010, 74) mainitsee kuitenkin

tutkimuksessaan, kuinka kuntouttava työtoiminta ylläpitää muulla tavalla fyysistä toimintakykyä ja kuntoa verrattuna kotona olemiseen.

Haastatteluista nousee esiin lisääntyneet terveyspalvelut. Haastateltavat kertovat, että aloitettuaan kuntouttavan työtoiminnan heillä on ollut mahdollisuus käyttää enemmän terveyspalveluita kuin ennen. Haastatteluista nousee myös toive terveystarkastuksista. Yksi haastateltavista kokee, että hänen terveyttään seurataan nyt tarkemmin kuin ennen kuntouttavaa työtoimintaa.

Mut nyt tietää et on siit ollu apuu, tiettyi erikoispalvelui saanu, terveydenhuollon puolen ja tietoo mist saa niinku mitäki haettuu. (H3)

Tosiaa, no, itsellä on vähän terveyden kans ongelmiin ni terveydenhoidon henkilön kanssa ni pientä seurantaa ja vähän neuvoa ja... (H4)

Kauppinen ym. (2010, 235) tutkimuksen tuloksissa todetaan, että työttömien käyttämät terveyskeskuspalvelut ovat maksullisia ja siellä on vähäiset resurssit, mutta myös hoidon kattavuus ja hoidon aloittamisen nopeus ovat hitaampia kuin esimerkiksi työterveyshuollon piirissä olevalla. Karjalaisen ja Karjalaisen vuonna 2010 (41–42) tehdyssä tutkimuksessa asiakkaiden työntekijät tuovat esiin erilaisia hoito- ja kuntoutuspalveluita, joita asiakkaat ovat saaneet. Asiakkaita on ohjattu terveystarkastuksiin, päihdehoitoon, joka kattaa myös kuntoutuksen ja korvaushoidon, mielenterveyspalveluihin sekä työvoiman palvelukeskuksen psykologin vastaanotolle. Työntekijät arvioivat kuitenkin, että hoitopalveluita ei pystytä järjestämään yhtä paljon, kuin kuntouttavan työtoiminnan asiakkailla on niihin tarvetta.

6.2 Työllistymistä edistävät tekijät kuntouttavassa työtoiminnassa

Monipuolinen tuki on osa työllistymistä edistävästä tekijöistä kuntouttavassa työtoiminnassa. Haastateltavat tuovat esille, kuinka työnhakuun kannustetaan ja sitä tuodaan esille työtoimintapaikoissa. Ilmoitustauluille tulee tiedoksi avoimia työpaikkoja, on työnhakukursseja ja käytössä olevilla tietokoneilla mahdollistetaan työnhakua. Kukaan

haastateltavista ei koe painostusta työnhakuun, vaan ennemminkin siitä keskustellaan hyvässä hengessä.

No on cv:tä tehty vissii miljoona kertaa, pitäis päivittää kuulemma, oon mä käyny niissäki, nykyää cv on vähä toisenlainen kuulemma. (H3)

Myös kouluttautumista pidetään esillä, esimerkiksi kartoitetaan koulutusmahdollisuuksia ja on mahdollista käydä tutustumassa paikan päällä kiinnostavaan koulutusohjelmaan. Haastatteluistamme nouseekin toiveita ja suunnitelmia opiskeluille ja niihin kannustetaan työtoimintapaikoissa. Haastatteluhetkellä vain yksi kertoi hakeneensa kouluun kevään yhteishaussa. Tulevaisuudesta keskustellaan ja pohditaan yhdessä ohjaajan kanssa erilaisia vaihtoehtoja sekä rohkaistaan eteenpäin.

Oli meil aina välillä välikeskusteluita, mitä mie haluan tulevalta. (H4)

Kyl me ollaan niinku mietitty kaikkii niinku, et mitä seuraavaks ja tälle ja niinku, tai sillee niinku, et ensiks piti ehkä patistaa siihen, et hakis kouluu ja tälle, mut... Et siel kyl potkitaa eteepäin. (H11)

Kuntouttavassa työtoiminnassa on siis tarjolla monipuolista tukea, joiden ajatellaan edistävän työllistymistä. Sandelinin (2014a, 25) tutkimuksessa puolestaan toivottiin tukea työllistymiseen ja kannustusta hakeutua työkokeiluun tai palkkatuettuun työhön.

Kuntouttavaa työtoimintaa pidetään **välivaiheena**, jossa työkunto paranee. Osa kertookin kuntoutuneensa niin, että olisi valmis työelämäänsä sopivan työpaikan löydyttyä ja osa huomaa kuntoutuneensa niin, että tunteja ja työpäiviä voisi lisätä. Vaikka haastatteluissa esiintyy myös Kotkan ja Haminan huono työllisyystilanne, suurimmalla osalla on toiveena päästä vielä työelämäänsä. Lisäksi toivotaan, että työtoiminnassa oleminen auttaa työnhaussa ja koetaan, että se on parempaa kuin kotona oleilu.

Mut et kyl sit aina tietyst toivoo et se aktiivisuus jollaa taval palkitaa, sitte ku hakee töitä. (H2)

No onhan se auttan [kohti työelämää]. Mie oon miettiny,

ku mie oon jaksan tuol ihan hyvin et kyl mie varmast pärjäisin niiku ihan oikeiski töissä ja niinku et... (H10)

Pääkaupunkiseudulla tehty tutkimus antaa samanlaisia tuloksia; on toiveita päästä työelämään vaikka työn saanti koetaan vaikeaksi (Karjalainen & Karjalainen 2010, 60). Sandelin (2014a, 24) kirjoittaa, kuinka suurin osa hänen tutkimukseen osallistuneista toivoo työllistyvänsä kuntouttavan työtoiminnan ansiosta.

Haastateltavat kokevat, että työtoiminnassa karttavat työelämässä tarvittavat taidot, jossa voi harjoitella vastuunottamista, saa kokemusta ja pääsee kokeilemaan erilaisia töitä. Turvallisessa ympäristössä opetellaan myös oman työnteon rajaamista ja työn ja vapaa-ajan tasapainottamista oman hyvinvoinnin kannalta.

Lähinnä siel on sitä, että niinkun sitä arjen tuomista elämään ja sitä niinkun rytmiä ja on siinä ollu suunnitelmassa myös se, että pystyis pikkuhiljaa lisäämään tunteja ja että jaksais, mutta siinäki on tullu kaiken näköisiä käännteitä. (H9)

Tammelinin (2010, 67) tutkimuksessa kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista työllistymiseen tulee sille, että sen ajatellaan olevan ponnahduslauta kohti avoimia työmarkkinoita ja siellä voi kokeilla uusia asioita ja lisätä omaa osaamistaan. Ajatellaan myös, että kuntouttavassa työtoiminnassa voi kuntoutua työelämän vaatimuksiin. Osaamisen lisääntyminen tulee esiin myös Luhtaselan (2010, 71) tutkimuksessa; opitaan esimerkiksi ensiapu- ja atk-taitoja. Haastatteluiissa kysymme kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista työllistymiseen, mutta vastaavia yksittäisiä asioita, kuten Luhtaselan tutkimuksessa, ei nouse esille. Enemmän tuodaan esille kuntoutumista ja työelämään vaadittavia taitoja, kuten kokemuksen saaminen ja paikalle tuleminen oikeaan aikaan.

Työllistymistä edistävä tekijä on myös kuntouttavasta työtoiminnasta siirtyminen **muihin työllistymistä edistäviin palveluihin**. Kukaan haastateltavista ei kerro siirtyvänsä suoraan avoimille työmarkkinoille tai töihin, vaan seuraavaksi askeleeksi nimetään mahdollisuus palkkatukeen, työtuntien ja – päivien lisääminen tai toive työkokeilusta.

No siis on ollu niiku täst palkkatuest puhetta että. Mut että varmaan niinku ennen sitä ni täytyy kokeilla sitä et ois kokopäiväsesti... No siis täs nykyes paikassaki on mahdollista jatkaa. Mut että tietyst jos miettii jotain muuta alaa niin se on viel sillee auki. (H2)

Ku mie oon kuitenkin nyt jo saanu apuu ja kuntoutunu, ainaki omast mielestäni, ni... Mie oon miettin et jos mie pääsisin sellasee työkokeilu. (H10)

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 60) tutkimuksessa yli kolmannes halusi kuntouttavan työtoiminnan päättyessä saada palkkatyötä, osa jatkaa kuntouttavassa työtoiminnassa tai opiskella.

6.3 Työllistymistä estävät tekijät kuntouttavassa työtoiminnassa

Haastattelujemme perusteella kuntouttavassa työtoiminnassa viihdytään ja siihen ollaan tyytyväisiä. Työllistymistä estäviksi tekijöiksi nousee henkilökohtaisia esteitä, kuten ikä, koulutuksen puute, työkokemuksen puute ja terveys. Tarkastelemme kuitenkin vain kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä asioita, joihin työtoimintapaikoissa on mahdollista vaikuttaa.

Tyytyväisyys työtoimintaan tulee haastatteluissa esille niin, että työllistymistä ei nähdä tulevaisuuden vaihtoehtona vaan ollaan tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen. Kuntouttavassa työtoiminnassa ei olla työllistymisen takia tai sitä ei haluta lopettaa ollenkaan, toisaalta haastatteluista nousee toive eläkkeestä, jolloin työllistyminen ei välttämättä ole tavoitteena. Työllistymistä estävänä tekijänä on myös oma kiinnostus työelämää kohtaan ja välttämättä kuntouttavan työtoiminnan aikana ei haeta työtä tai kaikki työ ei edes kiinnosta. Esiin nousee myös mahdolliset työllistymistä edistävien kurssien kiinnostamattomuus.

Ei enää työelämää enkä välttämättä haluiskaa. Eihän sit koskaa tiiä jos joku ihme juttu tapahtuu ni.. koskaahan ei pitäis sanoo että ei. (H1)

Mua ei jaksa kurssit kiinnosta. Mä oon niilleki sanonu että mua ei kinnosta, en jaksa persust kuluttaa niin pitkää päivittäin. (H7)

Tuloksemme haastateltavien omasta kiinnostuksesta työelämää kohtaan on mielenkiintoinen, sillä Luhtaselan (2010, 60–61) tutkimuksessa ei tule esille työhaluttomuutta, niin kuin hän siitä kirjoittaa, ja hänen tutkimustulostaan tukee myös toinen tutkimus. Työhalukkuus puolestaan tulee esille Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 60–61) tutkimuksessa, jossa suurella osalla on haluja työelämäänsä. Heidän tutkimuksessaan iäkkäämmät vastaajat halusivat jatkaa kuntouttavassa työtoiminnassa tai siirtyä eläkkeelle ennemmin kuin työelämäänsä.

Haastatteluissa kerrotaan, että **kuntouttavan työtoiminnan kautta ei löydy työpaikkaa**, mutta on kokemus myös sitä, ettei kuntouttava työtoiminta auta työelämäänsä. Haastateltavista vain yksi kertoo, **ettei työllistymisestä ole juurikaan keskusteltu**.

En lähe hakemaa kuuta taivaalta, yritän miettii enemmän ite sillee että jotain saavutettavis olevaa... Toki, ainahan sitä voi haaveilla et joku työpaikka ois löytyn, mut ei natsannu. (H4)

No ei itse asiassa siit ei oo hirveesti ollu puhetta [työllistymisestä], mullon ollu itellä aika vahvana se mielikuva, että muutan pois paikkakunnalta. (H9)

Myös Karjalainen ja Karjalainen (2010, 61–62) kirjoittavat tuloksissaan, että kuntouttavan työtoiminnan ajatellaan olevan hyödyllistä, muttei työhön siirtymisen kannalta. Toisaalta vastaajia arveluttaa työnantajien suhtautuminen kuntouttavaan työtoimintaan asiakkaan historiassa. Karjalainen ja Karjalainen tuovat myös esiin kuntouttavan työtoiminnan positiivisen vaikutuksen työnantajia ajatellen ja nostavat esille aktiivisuuden kotiin jäämisen sijaan. Kuten aikaisemmin mainitaan, haastatteluissamme tulee esille toive kuntouttavan työtoiminnan positiivisesta vaikutuksesta työllistymiseen.

Luhtaselan (2010, 62) tutkimukseen osallistuneet kertovat myös, ettei kuntouttava työtoiminta johda avoimille työmarkkinoille, samoin kuin ei palkkatuettu työkään tai työelämävalmennus. Sandelinin (2014a, 21) tutkimuksessa suuri osa vastaajista odotti kuntouttavan työtoiminnan

edistävän työllistymistä ja pieni osa odotti apua työllistymiseen, mutta tutkimus ei kerro millaista apua työllistymiseen odotettiin.

6.4 Kokemukset osallisuudesta kuntouttavan työtoiminnan prosessissa

Työtoimintapaikan valintaan haastateltavat ovat itse saaneet vaikuttaa paljon ja **päätöksen he ovat tehneet itse**. Paikkaa on joko ehdotettu työvoiman palvelukeskuksesta tai siellä on otettu huomioon oma mielenkiinto tiettyä paikkaa kohtaan. Päätös tiettyyn työtoimintapaikkaan menosta on syntynyt myös tutustumiskäynnin jälkeen.

Haastatteluista ilmenee, että työvoiman palvelukeskuksesta usein ehdotetaan työtoimintapaikkaa ja tutustumista siihen ennen lopullisen päätöksen tekoa. Ehdotusta saa miettiä rauhassa ja koetaan, että päätöksen tekoon ei painosteta. Osalle haastateltavista kuntouttavan työtoiminnan paikat ovat tuttuja, esimerkiksi kavereiden/tuttavien kautta, jolloin paikkaa on myös itse ehdotettu ja tämä asia on otettu huomioon. Tutustuminen työtoimintapaikkaan on vaikuttanut positiivisesti päätöksentekoon, sijainti ja mukava ympäristö ovat olleet myös ratkaisevia tekijöitä mennä ehdotettuun paikkaan.

Toi on ollu tosi hyvä toi Väylä et siin on saanu omas rauhassa ite päätöksii sitte tehä. (H2)

Mulle ehdotettiin tätä, [työtoimintapaikkaa], ja sit sovittii tapaaminen tai enemmänki haastattelu [työtoimintapaikan] henkilön kanssa ja no hää sitte vähä niiku sano et teretulemast. (H4)

Tarkasteltaessa, kuinka haastateltavamme ovat päätyneet tiettyyn työtoimintapaikkaan, on hyvä huomioida Luhtaselan (2010, 90–91) tutkimus. Hän kirjoittaa tuloksissaan ylivallan kokemuksista kuntouttavaan työtoimintaan ohjaamisen vaiheessa ja asiakkaiden kokemukset erosivat suuresti toisistaan. Hänen tutkimuksessa tulee esille, että työvoiman palvelukeskuksesta on pakotettu tai laitettu kuntouttavaan työtoimintaan, osalle on sitä ehdotettu ja osa on ollut asiassa oma-aloitteinen. Tuloksemme ovat Luhtaselan kanssa samanlaiset, poikkeuksena pakottaminen, jota kukaan haastateltavistamme ei tuonut esille. Myös

Tammelinen (2010, 51) tutkimuksessa tulee esille asiakkaan oma toive kuntouttavasta työtoiminnasta, mutta myös pakottaminen siihen, kun on ollut tietyn aikaa työttömänä. Kyseistä työttömyysaikaa ei tutkimuksessa mainittu.

Tutkimustulostemme mukaan työvoiman palvelukeskus Väylän toiminnan voidaan sanoa olevan **asiakaslähtöistä**. Haastateltavien mukaan toiminta on joustavaa ja aktivointisuunnitelmaan osallistetaan sekä siihen saa itse vaikuttaa.

Tuleehan sielt Väylän puolelt sinne [työtoimintapaikkaan] käymää ja muutakii, ni samalla pystyy sopii sopimuksen tekoo ja muuta, se on nyt joustavaa tai suht joustavaa nytte. (H3)

Toiminnan joustavuudesta kertoo asiakkaan toiveiden huomiointi esimerkiksi työtoimintapäivien määrän ja pituuden suhteen, mennään tapaamaan asiakasta työtoimintapaikkaan, asiakkaan kulkuyhteydet huomioidaan työtoimintapaikkaa valittaessa ja myös elämäntilanne huomioidaan. Haastateltavat kokevat myös, että työvoiman palvelukeskus Väylästä saa apua, neuvoja ja tietoa.

Tammelinen (2010, 56) mainitsee tutkimuksessaan, että isommissa kaupungeissa asiakkaalla on enemmän mahdollista vaikuttaa työtuntien ja – päivien määrään, kuin pienemmissä kaupungeissa. Tämä voi johtua siitä, että pienemmissä kaupungeissa työtoimintapaikkoja on rajallisesti. Hän kirjoittaa myös kokemuksesta, jossa työtunneista ja – päivistä sovittaessa asiakkaan jaksamista ei ole huomioitu ja asiakasta ei oltu kuultu asiassa.

Aktivointisuunnitelman laadinnassa on kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja koetaan, että siihen pystyy itse vaikuttamaan. Joskus sen päivitykseen valmistaudutaan yhdessä työtoimintapaikan ohjaajan kanssa. Esille nousee myös **aktivointisuunnitelman epäselvyys**, se koetaan haastatteluna ja päivitystä luullaan yleiseksi jutteluksi. Yksi haastateltavista kertoo, ettei ole varma onko hänelle tehty aktivointisuunnitelmaa.

Mulla ei periaatteessa varmaan oo ees kunnolla tehty noita [aktivointisuunnitelmaa], että tässä pajalla on vaihtunu ohjaaja niin tiheesti, et se on jääny vähä niiku koko kokemus siitä aika katkonaiseks, että... (H9)

Aktivointisuunnitelmasta kirjoittaa myös Tammelin (2010, 51) ja hänen tutkimukseensa osallistuneet eivät välttämättä tienneet, onko heille tehty aktivointisuunnitelma tai sitä ei ollut tehty ollenkaan. Pienelle osalle oman aktivointisuunnitelman sisältö oli tuntematon. Samankaltaisia tuloksia on saanut myös Sandelin viime vuonna tehdyssä tutkimuksessaan (2014a, 21). Sandelinin (2014b, 11–12) tekemän kirjallisuuskatsauksen mukaan osallisuus aktivointisuunnitelmaan vaihtelee ja osa kokee epäoikeudenmukaisuutta, uhkailua ja vallankäyttöä aktivointisuunnitelmaa laadittaessa. On myös hyvä mainita, että kirjallisuuskatsauksen mukaan asiakasta on kuunneltu ja asiakas on saanut äänensä kuuluviin. Toisenlaisena kokemuksena mainittakoon, että osa kokee vaikeaksi tuoda esille omaa mielipidettään aktivointisuunnitelmassa tai kokevat sen merkityksettömäksi. Osallistumista haittaa myös kokemus tapaamisen rutiininomaisuudesta ja kiireen tunteesta.

6.5 Tavoitteiden määrittely ja seuranta

Kysyimme haastatteluissa tavoitteista ja osa toi esille aktivointisuunnitelmassa olleita tavoitteita ja osa kertoi tavoitteekseen palkkatuen. Emme niinkään lähteneet selvittämään haastateltavien tavoitteita vaan heidän osallisuuttaan niiden asettamisessa ja kuinka niitä seurataan. Osallisuutta käsittelemme enemmän luvussa kolme. Haastateltavien mukaan tavoitteet kuntouttavalle työtoiminnalle **asetetaan ja arvioidaan yhdessä omien työntekijöiden kanssa**. Omilla työntekijöillä tarkoitetaan tässä työvoiman palvelukeskus Väylän työntekijöitä sekä työtoimintapaikan ohjaajia. Tavoitteet ovat omia ja itsestä lähtöisiä, niitä arvioidaan ja muutetaan ja ne ovat konkreettisia ja realistisia.

No siis sitä opiskelujuttuu ollaa mietitty mut se on ehkä enemmän sit sellain pitkän tähtäimen juttu et.... (H2)

Joo siis tosi paljo [osallistunut aktivointisuunnitelman tekemiseen]. Siis myöhän keskusteltii niinku eka ohjaajan kaa niinku siit asiast ja vähä niiku tehtii sitä ja sit vast mentii sinne Väylää. (H10)

Haastateltavat kertovat, että tavoitteita mietitään itse, niihin saa vaikuttaa ja asetettuun tavoitteeseen on vaikuttanut myös lääkäri. Tavoitteita arvioidaan ja muutetaan tarvittaessa. Kuntouttavan työtoiminnan edetessä pidetään väliarviointia työtoimintapaikassa ja käydään keskusteluja tulevaisuuteen liittyen. Tavoitteista keskustellaan ohjaajan kanssa ja tarvittaessa niitä muutetaan. Haastatteluista nousee esiin myös itse tehdyt suunnitelmat, jotka käydään ohjaajan kanssa läpi. Itse myös tuodaan esille, missä haluaa vielä parantaa ja sen pohjalta tehdään suunnitelma.

Haastatteluissa moni kertoo konkreettisista ja realistisista tavoitteistaan. Tavoitteeksi on asetettu esimerkiksi herääminen ja läsnäoleminen työtoimintapaikassa. Vastuun ottamista omasta elämästä lääkehoidon ja alkoholin käytön suhteen, mutta myös tuntien lisääminen vähitellen ja että jaksaisi käydä työtoiminnassa. Tavoitteiden konkreettisuuden tärkeydestä yksi haastateltavista toteaa, että saavuttamattomat tavoitteet voivat masentaa.

Lähinnä siel on sitä, että niinkun sitä arjen tuomista elämään ja sitä niinkun rytmiä ja on siinä ollu suunnitelmissa myös se, että pystyis pikkuhiljaa lisäämään tunteja ja että jaksais. (H9)

Ne on varmaan ollu just se uniryymi ja sen niiku, mul meni aika huonost ennen ku mä pääsin kummallekaa pajalle. (H11)

Tavoitteista kirjoittaa myös Tammelin. Hänen tutkimuksessaan konkreettiset tavoitteet tulevat enemmän esille kuin meidän haastatteluissamme. Hän kirjoittaa (2010, 52) konkreettisista tavoitteista, joita ovat esimerkiksi työkunnon arviointi, mielekkään sisällön tuominen arkeen, päivärytmin vakiinnuttaminen ja ammattitaidon ja/tai osaamisen kartuttaminen. Tammelin ei kuitenkaan tuo esille tutkimuksessaan, kuinka tavoitteet on asetettu ja kuinka niitä on seurattu. Myös muiden (ks.

Karjalainen & Karjalainen 2010, Sandelin 2014a & Luhtasela 2010) tutkimustuloksissa on keskitytty itse tavoitteisiin niiden asettamisen sijaan.

Krook (2012, 58–59) kirjoittaa osana tutkimustaan tavoitteiden asettamista aikuissosiaalityön työntekijöiden näkökulmasta. Tuloksissa hän kertoo, että tavoitteita asetetaan ja suunnitellaan yhdessä, mutta osin se on myös työntekijälähtöistä, jossa työntekijä pyrki istuttamaan oman tavoitteensa asiakkaan ajatuksiin. Tutkimuksessa todetaan myös, että asiakkaat määrittävät itse omat tavoitteensa ja tämä tulos tukee omia tuloksiamme.

Vaikka suurin osa haastateltavistamme kokee, että tavoitteet asetetaan yhdessä ja niitä seurataan, haastatteluista nousee esiin myös päinvastainen kokemus. Kokemus siitä, että asetettuja tavoitteita **ei seurata tai arvioida tai niitä ei huomioida** työtoimintapaikassa.

Ei mulla ole, ei mul ole siel mitenkään seurattu mitenkään oo seurattu. (H5)

En muista [tavoitteita]. Kyl mä niille Väylän ihmisillekii oon sanon ettei täl hetkel oo mitää sillee suunnitelmii/ tommosii kun on just tää tilanne. Kyl ne ymmärtää. Kylhän ne tietyst yrittää, et jos saa niiku palkkatukipaikan ni, et sit menee, mutta ei ne sillee tyrkytä. (H7)

Haastatteluissa tulee esille myös, että tavoitteita ei ehkä pidetä tärkeänä, vaan sitä kuvattiin ”hölypölyhommaks”. Yhdelle haastateltavalle tavoitteet yleensä ovat epäselviä ja keskustelimme yhdessä mitä ne voisivat olla, esimerkeiksi kerroimme mm. päivärytmin, työnhakutaitojen lisääntymisen ja kunnon kohottamisen.

6.6 Kuntouttavan työtoiminnan kiinnostavuus

Olemme aikaisemmin kertoneet, että kuntouttavassa työtoiminnassa viihdytään hyvin. Kuntouttava työtoiminta mielletään kiinnostavaksi ja se koetaan **itselle tärkeäksi**. Se on syy herätä aamulla ja mielekäs vaihtoehto kotona olemiselle. Kukaan ei kertonut tuntevansa vastenmielisyyttä kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan.

Ihmeen hyvin kestäny, vaik se on yksinkertast hommaa.

Täytyy olla moraalii, koska on aika ykstoikkost. (H3)

*Hyväks [kiinnostus kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan].
Mie tykkään tulla tänne ja sit se on kumminkii et.. Tos
niinku mä sanoin tos, et tuo sisältöö päivään, että ettei se
oo sitä samaa aina viis päivää viikossa. (H6)*

Haastateltavat kokevat tärkeäksi, että on joku paikka minne on kiva ja helppo mennä. Kiinnostavuudesta kertoo, että ollaan läsnä joka päivä, pelkkä kotona oleminen ei kiinnosta. Haastateltavat kertovat, että kuntouttava työtoiminta on järkevää tekemistä ja kiinnostus sitä kohtaan on hyvä, vaikka työtehtävät ovat yksinkertaisia. Hyväksi koetaan myös, että se on vapaaehtoista.

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 58–59) tutkimukseen osallistuneet tuovat esille samankaltaisia asioita. Suhtautuminen kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan on myönteistä ja jaksolla ollaan mielellään. Kuntouttavaa työtoimintaa pidetään mukavana vaihtoehtona kotona olemiselle ja on olemassa paikka, johon voi lähteä aamulla, samalla tavalla töihin kuin muutkin. Parhaaksi asiaksi nimettiin itse työ. Kirjoittajat nostavat esille myös asiakkaiden kokemuksen kuntouttavan työtoiminnan vapaaehtoisuudesta.

Haastatteluistamme ilmenee, että kuntouttava työtoiminta kiinnostaa myös sen **monipuolisuuden** vuoksi. Koetaan, että siellä on monipuolista tekemistä ja paljon mahdollisuuksia tehdä kaikkea.

*Se on niiku kiva, et siel on kaikkee niiku monipuolisest on
kaikkee erilaist, mitä vaa on ite kiinnostun et... (H10)*

*Mut siis, se on ainaki tosi hyvä ja sit se on tosi hyvä se
niinku miten paljo on mahdollisuuksii tehdä kaikkee. Et se on
niinku, ei tarvi oikeesti pönöttää siellä vaik monet varmaa
luulee..... mut jos haluu tehdä ni on oikeest tosi paljo
mahollisuuksii tehdä....(H11)*

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 58–59) tutkimuksessa kuntouttavan työtoiminnan sisältöä kuvataan yksitoikkoiseksi, mutta pääosin sisältöön ollaan kuitenkin tyytyväisiä ja siihen on myös mahdollista vaikuttaa. Tutkimuksessa kerrotaan myös, että jakson aikana on myös mahdollista vaihtaa työtehtäviä.

6.7 Kuntouttavan työtoiminnan oikea-aikaisuus

Suurin osa haastateltavista kertoo kuntouttavan työtoiminnan alkaneen heidän kannaltaan **sopivana ajankohtana**. Yksi tuo esille, ettei olisi aikaisemmin ollut työkuntoinen. Lisäksi yksi kertoo, että ajankohta oli hyvä, mutta olisi kuitenkin toivonut aikaisempaa ajankohtaa, jos siitä olisi ollut hänellä tieto TE-toimiston asiakkaana ollessaan.

Se tuli oikeeseen kohtaan. Alko ne neljä seinää käymää liian tutuiksi, ni kyl se on sit aika tehäkkii jo, lähtee johonki, tehä jotain järkevää. (H4)

Jos mä oisin tienny, päässy aikasemminkin Väylän puolelle, ois ehkä kiinnostan, ei ois tarvin olla kotona. Se oli niin, tosi rankkaa olla niinku... työttömänä. --- Ois ollu kiva olla aikasemin tietää tämmösest, tai eihän työkkärin puolel varmaa pahemin puhuta, ehotetakaan tämmösii niiku Väylän puolel. (H7)

Haastatelluissa on myös niitä, joille **aloitusajankohta olisi voinut olla aikaisemminkin**. Yksi pohti, että olisi jo nuorempana hyötynyt kuntouttavasta työtoiminnasta ja yksi oli tuonut esille toiveen aikaisemmasta aloituksesta.

Oli sopiva [ajankohta], oishan se voinu olla nopeemminkii. Että olin viis vuottakii, se on aika pitkä aika. Siin menee kaks vuotta tulee ansiosidonnaist, puol vuotta irtisanomisaikaa, no sen jälkee ois heti voinu tälläst alkaakii. (H1)

Kuntouttavan työtoiminnan oikea-aikaisuudesta ei ole kirjoitettu käyttämissämme tutkimuksissa. Opinnäytetyössämme asiakkaiden kokemus kuntouttavan työtoiminnan oikea-aikaisuudesta on pääosin myönteinen. Monet haastateltavista kertovat, että ajankohta aloittamiselle on ollut hyvä, mutta tuovat kuitenkin esille, että olisi se voinut alkaa aikaisemminkin. Haastatteluista ei kuitenkaan ilmene, että olisi pyydetty päästä kuntouttavaan työtoimintaan ja se olisi evätty.

6.8 Odotukset kuntouttavalle työtoiminnalle

Kysyimme haastateltavilta heidän odotuksiaan kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan. Yksi kertoi **odotustensa täyttyneen** ja osalla **ei ollut odotuksia** kuntouttavalle työtoiminnalle.

Ei mittää, ei minkäänlaist.. kattoo mitä tulee vastaan. (H1)

Oikeestaan ne oli odotukset mitä oli, ni ne on aika pitkälle täyttynyt. (H9)

Haastatteluissa nousee esille, että kuntouttavan työtoiminnan **sisältö on ollut epäselvää** ennen aloittamista. Työn tekeminen kuntouttavassa työtoiminnassa on ollut selvää, mutta muusta toiminnasta, esimerkiksi ryhmätoiminnoista, työn lisäksi ei ole aina tiedetty. Tiedon puute tulee esille, kun ei ole ollut tietoa kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä ja selvyys siihen on tullut vasta paikan päällä käydessä. Koetaan, että työntekijät olettavat asiakkaan tietävän tarpeeksi kuntouttavasta työtoiminnasta, jos ei esitä kysymyksiä. Samalla kuitenkin todetaan, ettei voi esittää kysymyksiä, kun toiminnasta ei ole tietoa.

No sinne oli vähä vaikee mitään odotuksii laittaa, ku ei tienny oikeestaa siitä sen kummempaa. (H5)

No se ei heti tuntunu siltä [kiinnostavalta], että tietyst vasta kun kävi paikan päällä ni tuli se, että... Se mitä Väylästä kuuli tai mitä Väylästä kerrottiin tosta pajasta, niin ei oikein osannu hahmottaa sillä tavalla, et minkälaista se oikeesti on. (H9)

Kuntouttavasta työtoiminnasta on ollut myös **negatiivinen ennakkokäsitys**. Siihen on vaikuttanut kuulopuheet työtoimintapaikasta ja ajatus, että onko kuntouttava työtoiminta ”huuhaata”. Haastatteluista tulee kuitenkin ilmi, että kuntouttava työtoiminta on yllättänyt positiivisesti eli negatiiviset ennakkokäsitykset ovat kääntyneet positiivisiksi kokemuksiksi.

Miehän olin tota 2004 ensimmäisessä kuntouttavassa, ni mulhan oli suuret, et mitä tää tämmönen on että, onks tää niinku huuhaata vai mitä tää on, mut sit totesin et ei tää nyt niin paha olekaan. (H7)

No oikeestaa mä olin kuullu siit paikast tosi paljon niinku

kaikkee, mikä ei ollu hyvää. Ja mä en ois halunnu yhtään mennä sinne. (H11)

Luhtaselan (2010, 81) tutkimuksessa on samankaltaisia tuloksia. Hänen haastattelemat asiakkaat tuovat esille, että ensi kertaa kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneet eivät tienneet paikasta mitään ja näin ollen heillä ei ollut odotuksia. Ne, jotka olivat toista tai kolmatta kertaa kuntouttavassa työtoiminnassa tiesivät jo, mitä se pitää sisällään. Myöskään Tervon (2012, 41) tutkimukseen osallistuneilla ei ollut tarkkaa tietoa, mitä kuntouttava työtoiminta tarkoittaa.

6.9 Työtoimintapaikan ohjaajan merkitys

Haastatteluista nousee esille voimakkaasti ohjaajien merkitys kuntouttavassa työtoiminnassa. Vaikka emme varsinaisesti asiasta kysyneet, haastateltavat toivat sitä itse esille puheissaan. Haastattelujen perusteella voimme todeta, että ohjaajalla on suuri merkitys kuntouttavassa työtoiminnassa.

Vuorovaikutus ohjaajien kanssa koetaan tärkeäksi. Koetaan, että ohjaajia on helppo lähestyä, kohtaaminen ja huomioiminen on aitoa ja he luovat hyvää ilmapiiriä. Lähestymisen helppous ilmenee monella tavalla. Koetaan, että ohjaajilta saa apua elämän kriisihetkiin ja moni tuo esille, että ohjaajilta saa tukea, neuvoa ja ohjausta erilaisissa asioissa. He kannustavat hoitamaan omia asioita eteenpäin ja heiltä voi kysyä ”mitä vain”. Ohjaajat mielletään läheisiksi ja ajatellaan, että tuen tarve on vähentynyt, ettei tarvitse enää tukea.

Oman elämän kanssa ni muutaki tämmösiä kriisihetkiä, ku on käyny pyytämäs apuu, ni kyl sielt on aina, kuuleva korva ainaki löytyny jos ei muuta. Kyl sielt on aina välil ihan hyvii neuvoikii tullu et... (H4)

Oonhan mä tukee saanu ja aina, aina kysyy vaan jos on jotaa ongelmii. (H6)

Aitous kohtaamisessa ja huomioinnissa myös nousee esiin monin tavoin. Yksi haastatteluista kertoo, että ohjaajat ovat iloisia paikalle saapumisesta, vaikka tulisi myöhässä. Koetaan, että ohjaaja on tuki ja turva

työtoimintapaikassa ja ohjaaja luo myös turvallisuuden tunnetta. Toisaalta ohjaajilta toivotaan myös lisää huomiointia ja on myös kokemus yksinäisyyden tunteesta työtoimintapaikassa. Tärkeänä koetaan ohjaajan kyky samaistua ja ymmärtää asiakkaan elämäntilannetta sekä olla kiinnostunut siitä.

Et mie oon niiku, minust tuntuu et ei niin paljo enää he ei kiinnitä huomioo siihen, et ehkä ne on tavallaa tottunukkii minuu sillee et... Ehkä kaipais enemmän sellast huomioo just. (H2)

Niinkun mun mielest tuol on hienoo se niinku se, että joillain nuoril ei välttämättä niinku oo jotaki, joka niinku joka aamu sanoo huomenta ja on ilonen siitä, et se näkee sut. Tuol noi ohjaajat on niin ihani, nii et ne niinku, oikeest niist niinku näkee, et ne on ilosii, ku ne näkee, et sä tuut paikalle, ni se sillee niiku, se on mun mielest tosi motivoiva juttu. (H11)

Haastateltavat tuovat esille, että ohjaajat luovat hyvää ilmapiiriä. Ohjaajat ovat ”ihan parhaita” ja heistä huokuu lämmينhenkisyys. Lisäksi koetaan, että työtoimintapaikassa on ystävällinen ja iloinen henkilökunta sekä työkaverit. Ohjaajista puhuttaessa haastatteluista nousee esille, että työtoimintapaikkaan meno on parasta mitä on koskaan tapahtunut.

Ja sekii oli minust ihana juttu, et ku se [työtoiminat] alko, ni se oli heti niiku, ku mie menin sinne haastattelu, sielt niiku huoku semmonen lämmينhekisyys ja just se on aina ollu sellanen paikka minne on ollu kiva ja helppo mennä niinku, et aina aamusin on ollu, et ”jes, nyt pajalle!”, et ei oo mikää semmonen, niiku kouluu, et voi vittu taas sinne, että...(H10)

Tervon (2012, 51–52) tutkimuksessa nuoret tuovat esille ohjaajan ja saatavuuden merkitystä. Tutkimukseen osallistuneet ajattelevat ohjauksen olevan sitä, että on joku jonka kanssa jutella, jos on kysyttävää tai jokin asia askarruttaa. Ohjaaja on merkityksellisessä asemassa myös työhön liittyvissä asioissa, jolloin ohjaaja kannustaa, mutta toimii myös auktoriteettina.

Ohjaajan **aito läsnäolo ja tavoitettavuus** koetaan myös tärkeäksi. Ohjaajan vaihtuminen usein koetaan negatiiviseksi, samoin kuin henkilökunnan vähäisyys.

Sitte kyllä se ahistaakin välillä että, ei niinkun pysty sillä tavalla ehkä niinkun luottamaan tai hakemaanka apua ja monesti menee päiviä silleen, että emmä nyt, nyt viitti just häiritä sitä ohjaajaa, et sillä on jotain menossa ja...(H9)

Haastatteluista nousee esiin kokemus siitä, että ohjaaja työtoimintapaikassa on vaihtunut usein ja kokemus kuntouttavasta työtoiminnasta on katkonainen. Ajatellaan, että määräaikaiset työ sopimukset vaikuttavat ohjaajan sitoutumiseen ja motivaatioon, lisäksi uuden ohjaajan perehtyminen vie aina aikansa. On myös kokemus siitä, että ohjaajan pitkä poissaolo ahdistaa ja sen koetaan vaikuttavan toimintaan. Kun on itse panostanut ohjaajan kanssa työskentelyyn, ohjaajaa onkin vaihtunut ja tämä on koettu negatiiviseksi asiaksi. Esille tuodaan myös henkilökunnan vähäisyys työtoimintapaikassa. Koetaan, että ohjaajista on pula ja ohjaajilla on rajalliset resurssit. Myös kiireen tunne tuodaan esille ja ajatellaan, ettei ole aikaa yksittäisille ihmisille ja kokemus ohjaajan kiireestä estää myös pyytämästä apua.

Luhtaselan (2010, 68–69) tutkimukseen osallistuneet tuovat myös esille kokemuksen ohjaajien vähäisyydestä. Hän kirjoittaa myös, että ohjaaja tekee pajalla tilaustöitä ja näin ei ehdi ohjata asiakkaita. Vastaavanlaista kokemusta ei meidän haastatteluissa ilmene. Luhtasela kirjoittaa myös päinvastaisesta kokemuksesta, jolloin yhdellä pajalla on useampi ohjaaja, joilta voi pyytää neuvoa.

Haastatteluista nousee esille **ohjaajan yksityiselämän vaikutus** työtoimintapaikkaan. On kokemus siitä, että yksityiselämän huolet näkyvät ja henkilökohtainen elämä heijastuu läsnäoloon. Koetaan, että ohjaajan yksityiselämän pitäisi olla omalla ajalla eikä työpaikalla.

Koko ajan niiku kännykkää tuijottaa ja et kyl mun mielest työ pitäis olla etusijalla ja yksityisasiat sitte omal ajalla. (H2)

Ohjaajan antama **henkilökohtaisen aika** koetaan tärkeäksi.

Haastateltavat tuovat esille, että yksilökeskustelut koetaan tärkeiksi ja niitä toivotaankin enemmän. Esille nostetaan myös yksilöllinen ohjaus työtoimintapaikassa.

Mut emmie tiiä, mie ehkä kaipaisin sellasta... no ei sit voi oikee terapiaks sanoo, mut ehkä jotain semmost, tänne pääkopan, keskusteluu. (H2)

Tietyst se vois olla tosi hyvä, tai silleen, että jokainen, ja varmaan niinku sopis muilleki ihan hyvin, että sais niinku yksilöllistä ohjausta enemmän. (H9)

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 64) tutkimuksessa pieni osa toivoi enemmän henkilökohtaista ohjausta, kun siitä kysyttiin vapaamuotoisesti kyselylomakkeessa. Myös Jansson (2014, 55) tuo tutkimuksessaan esille asiakkaiden tarpeen kahdenkeskisistä keskusteluista ohjaajien kanssa.

6.10 Muita kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta

Haastatteluissa saimme kuulla paljon kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Jo edellä mainittujen lisäksi yksi niistä on kokemus siitä, että **asiakkaat huomioidaan työtoimintapaikoissa yksilöinä**. Koetaan, että toiveet kuullaan ja huomioidaan, henkilökohtaiset rajoitteet huomioidaan työtoimintapaikassa ja työtehtäviin perehdytetään.

Jokainen tekee omien voimavarojen mukaa. Nojoo ne [ohjaajat] tietää ja ne osaa jakaa niit töitä sen mukaan, räätälöityy sen mukaa. (H1)

Mie ku pyysin, että ensimmäisen viikon oli kuen tunnin päivii, mulla ei sitte kroppa tahtonu oikee enää jaksaa ni ne suostu, että neljä päivää viis päivää viikossa, toimi oikein hyvin. (H4)

Toiveiden kuuleminen ja huomiointi tulee esille esimerkiksi työaikojen joustossa, toiveita kuunnellaan ja huomioidaan, lisäksi saa vaikuttaa myös itse toimintaan. Näiden lisäksi positiivisena asiana koetaan räätälöity ja muokattava suunnitelma, jossa yksilönä huomioiminen korostuu.

Henkilökohtaiset rajoitteet huomioidaan työnteossa hyvin; työt jaetaan voimavarojen mukaan, työtä saa tehdä omaan tahtiin eikä tarvitse nostaa

painavia tai tehdä seisomatyötä, jos siihen ei pysty. Myös perehdytys nousi esille ja se koettiin hyvänä. Työn sisältöön vaikuttamisesta kirjoittavat myös Karjalainen ja Karjalainen (2010, 59) ja toteavat asiakkaiden kertoneen, että työn sisältöön pääsee halutessaan vaikuttamaan. He kirjoittavat myös, että asiakkaan yksilöllinen tilanne huomioidaan työtoimintapaikassa.

Kuntouttavasta työtoiminnasta saatu **korvaus** (9€/läsnäolopäivä) **koetaan pieneksi**. Mielletään, että suurempi korvaus motivoisi enemmän kuntouttavaan työtoimintaan ja taloudellisesti ei ole järkevää olla kuntouttavassa työtoiminnassa. Korvauksen pienuuden toi esille kuitenkin vähemmistö haastatelluista ja kuten aikaisemmin mainitaan, sen on koettu auttaneet taloudelliseen tilanteeseen parantavasti.

Palkka, ei sen pitäis olla jatkuvasti tollee. (H3)

Suoraa sanottuna, kyl se tarvis pikkasen isomman täkyn, jos haluavat, et siel on ihmiset pitempi päiviä ja useampi päivi. Yheksän euroo tai parin euron korotus päivärahaa, ei se saa ihmisii, ei se oo monelle ihmiselle se täky, se ei oo se riittävä täky, et se sais sen idean. Ne ottaa sen, useimmat ottaa asian vitsillä... (H4)

Jos rahaa ajattelee, ni eihän siel nyt oo mitään järkeä olla. (H5)

Luhtaselan (2010, 61–62) tutkimuksessa tulee myös esille korvauksen pienuus ja sen ei koeta olevan riittävä. Toisaalta hän toteaa sen olevan merkittävä lisä asiakkaan taloudessa, joka olisi huonompi kuin ilman kuntouttavaa työtoimintaa, työtoimintapäivien määrästä riippuen.

Kokemukset työtehtävistä vaihtelevat ja haastatteluissa tulee esille, että työtoiminnassa on tehty ylityötunteja ja se on alkanut polttamaan loppuun. Kuntouttavan työtoiminnan nimike koetaan harhaanjohtavana ja todetaan, että siellä saa tehdä täyttä työtä. Monet toivat esille, että työtehtävät ovat yksinkertaisia, mutta toisaalta se nähtiin myös hyvänä asiana.

Niiku se on yksikertast, ni se on hyvä, siin on kaks puolta. (H3)

Tekstiviesti: Yksi olisi ainakin tämä harhaanjohtava nimike.

Täyttää työtä saa tehdä, ns. kuntouttavassa työtoiminnassa! (H7)

Pajajakson alussa tein, tuli tehty ylityötunteja tai niinku sen oman neljän tunnin päälle vielä ja jotenki siinä niinku alkoi polttamaan itseään loppuun jo siinä nytte, sitte niinku kevään aikana niin, on energia vaan kadonnu jonnekin. (H9)

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 59) tutkimuksessa tulee esille työtehtävät ja, että jotkut kokevat työtehtävät yksinkertaisina. He kirjoittavat myös harhaanjohtavasta nimikkeestä, sillä heidän tutkimukseen osallistuneet ajattelevat, ettei se sisällä paljoakaan kuntouttavia elementtejä. Haastatteluissamme harhaanjohtava nimike tulee esille kuitenkin eri yhteydessä. Tammelinin (2010, 55) tutkimukseen osallistuneet tuovat esille, että työtehtäviin ei olla erityisen tyytyväisiä. Koetaan, ettei töitä ole riittävästi tai ne koetaan turhiksi. Motivoiviksi töiksi hänen tutkimuksessaan nimettiin hoiva-alan tehtävät ja erilaisten tuotteiden valmistaminen myyntiin.

6.11 Toiveita kuntouttavalle työtoiminnalle

Haasteluissa pyysimme kertomaan, miten kuntouttavaa työtoimintaa voisi kehittää. Toiveista suurimmiksi asioiksi nousee **toiminnan monipuolistaminen ja informaation lisääminen**.

Työtoimintapaikan toimintaa toivotaan monipuolisemmaksi, yhteistä tekemistä toivotaan lisää, samoin kuin monipuolisempia työtehtäviä.

Toki enemmän paikkoja. Enemmän paikkoja mitkä pystyis ottamaa ihmisii ja antamaa samanlainen tuen. Samanlaiset avut. Eri kokemuksii. Enemmän paikkoja tosiaa, erilaisii aloi. (H4)

Ryhmiä ja sellasia ryhmähommia mut ne vois.. jotain monipuolisemmin vois niitä järjestää jollakin tavalla.. että sellasii kato. (H5)

Toiveet yhteiseksi tekemiseksi ovat erilaiset aktiviteetit, monipuolisemmat ryhmätoiminnot ja yhteistä tekemistä toivottiin kerran viikossa. Toivotaan myös monipuolisempia työtehtäviä sekä enemmän työtoimintapaikkoja ja

erilaisilta aloilta. Lisäksi toivotaan myös työtehtävien vaihtamista, jotta saisi enemmän haastetta.

Työtoimintapaikan ulkopuolisista aktiviteeteista kirjoittaa myös Jansson (2014, 52–53), jonka haastattelemat asiakkaat kertovat virkistyspäivien olevan tervetullutta vaihtelua arkeen. Työntekijät puolestaan kokevat, että asiakkaita on joskus vaikea saada lähtemään mukaan ja he ovat pohtineet syytä siihen. Omissa haastatteluissamme nousee esille vain toive aktiviteeteista eikä kukaan tuo esille, ettei niitä haluta. Toive monipuolisemmista työtehtävistä ja virikkeistä työtoiminnassa tulee esille myös Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 64, 65) tutkimuksesta. Tammelin (2010, 54) puolestaan pohtii omassa tutkimuksessaan, miksi kuntouttavassa työtoiminnassa ei ole tarjolla tehtäviä, jotka vastaisivat paremmin ja monipuolisemmin osaamisvaatimuksiin, joita avoimilla työmarkkinoilla tarvitaan.

Informaation lisäämiseen liittyy sujuvampi tiedonkulku eri toimijoiden välillä. Toivotaan enemmän informaatiota työvoiman palvelukeskus Väylän ja työtoimintapaikan välillä, myös asiakkaaseen liittyvissä asioissa sekä Kelan ja työvoiman palvelukeskus Väylän välillä. Koetaan myös, että tiedonkulussa on liikaa byrokratiaa. Yksi haastateltava toivoi parempia esitteitä kuntouttavasta työtoiminnasta.

Siin on kyl välil viilaamist näis hommis, siis Kela, TE-toimisto ja näitten tiedonkulku ja sit siel on liikaa byrokratiaa, tulee turhii papereit. (H3)

Parii otteeseen kyl vähä kävi puhelinlangat lämpimänä, ku eivät nyt ymmärrä ihan tehä yhteistyötä täysin noitten Kelan kanssa, mitkä sit toimii vähä niiku maksajina. Tai ku tuet menee, lausunto puuttuu, ni ei saa rahaa ja jos ei saa rahaa, ni ei o, pääs paikalle ni. Tällaset ongelmat tuli muutamaanki otteeseen. (H4)

Janssonin (2014, 49) tutkimukseen osallistuneet esimiestason henkilöt pohtivat jonkinlaisen oppaan mahdollisuutta, jossa olisi esiteltynä työtoimintapaikoissa olevat tehtävät ja niiden toimintamuodot. Näin asiakkaalla olisi mahdollisuus tutustua kuntouttavaan työtoimintaan rauhassa ja miettiä itselleen sopivia vaihtoehtoja. Tiedonkulun

parantamista toivottiin myös Karjalaisen ja Karjalaisen (2010, 64) tutkimuksessa.

Yksittäisiä asioita, joita nousee esiin haastatteluissa, on toive ilmaisesta aamupuurosta työtoimintapaikassa. Toivotaan myös pidempää sopimusta, jos asiakkaan terveydentilassa ei näy kohenemisen merkkejä. Koetaan, että huumeiden käyttäjiä ei toivota työtoimintapaikkaan.

No toi minust olis ihan kiva et olis täälläkii, tai onhan tääl tietyst jos viittii tehä mut.. Tuol X-paikassa oli aina sillee, et aina aamul siel oli aina puuroo ja kahvii ja maitoo ja et se X niinku tarjos, et sai ottaa aamupuurot ja.. ja sillee, et siit ei tarvin mitää maksaa.. tälläset työmarkkinatuel ovat, sais olla kyl ilmaset ne. (H6)

Nii, sit mä kyl pistäisin siihen varmaan jonku sellasen, että ihan kuka vaan ei voi tulla sinne. Tai niinku, ku siel on ollu vähä niiku, joitaki kamapäitäkin. (H11)

Käyttämissämme tutkimuksissa nousee esille muitakin toiveita ja parannusehdotuksia kuntouttavalle työtoiminnalle. Toivottiin muun muassa oheiskursseja (Karjalainen & Karjalainen 2010, 64), joita meidän haastatteluissamme ei tule esille. Työnhakukursseista ei ole hyviä kokemuksia ja niiden ei koettu auttavan työnsaannissa, mutta atk-kursseja sen sijaan pidetään hyödyllisenä (Karjalainen & Karjalainen 2010, 65). Sandelinin (2014a, 25) tutkimukseen osallistuneet antoivat kehittämis ehdotuksiksi, että kuntouttava työtoiminta suuntaisi paremmin työelämään ja kuntouttavan työtoiminnan toivottiin parantavan työn osaamista.

6.12 Tulosten johtopäätökset

Kuntouttavalla työtoiminnalla on positiivinen vaikutus työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaiden elämään. Haastattelujen perusteella voimme todeta, että kokemukset kuntouttavasta työtoiminnasta ovat suurimmaksi osaksi positiivisia ja kaiken kaikkiaan se koetaan hyväksi ja mielekkääksi. Kuntouttavassa työtoiminnassa rohkaistutaan toimimaan ihmisten kanssa, ollaan osana yhteisöä ja suunnataan ajatuksia kohti tulevaa. Sen myötä saadaan uusia sosiaalisia suhteita ja vertaistukea,

lisäksi sillä on myönteisiä vaikutuksia elämänlaatuun, terveyteen ja hyvinvointiin. Kuntouttava työtoiminta auttaa siirtymään normaaliin päivärytmiin ja se lisää omaa aktiivisuutta.

Toiminta niin työtoimintapaikoissa kuin työvoiman palvelukeskus Väylässä koetaan asiakaslähtöisenä. Haastateltavat kokevat tulevansa huomioiduksi päätöksiä tehdessä ja he kokevat osallisuutta esimerkiksi aktivointisuunnitelman teossa. Lisäksi monet kertoivat, että työtehtäviin on mahdollisuus vaikuttaa, joka taas omalta osaltaan osallistaa ja motivoi asiakkaita. Tavoitteiden määrittely tapahtuu yhdessä työntekijöiden kanssa ja niitä arvioidaan ja muutetaan tarvittaessa. Pieni osa kuitenkin kertoi, ettei tavoitteita seurata. Tavoitteiden määrittelyä ja seurantaa olisi mielenkiintoista tutkia myös työntekijän näkökulmasta, jotta siitä saataisiin kokonaiskuva.

Suoraan työllistymiseen kuntouttava työtoiminta ei näytä auttavan. Vaikka työllistymistä ja työnhakua pidetään esillä ja työntekijöiltä saa kannustusta, kuntouttavasta työtoiminnasta ajatellaan siirryttävän työelämään seuraavan tuetun askeleen kautta, joka voi olla palkkatuki tai työkokeilu. Uudelleen kouluttautuminen tuli puheeksi osan haastateltavien kanssa, se kuitenkin vaikuttaa olevan jossain kaukana tulevaisuudessa. Tulostemme mukaan se, että kuntouttavaan työtoimintaan ollaan liian tyytyväisiä, voi lisätä haluttomuutta siirtyä työelämään. Toisaalta esille tulee myös, ettei kuntouttavan työtoiminnan kautta löydy työpaikkaa. Tuloksia kirjoittaessa pohdimme, odotetaanko kuntouttavalta työtoiminnalta liian suurta edistystä työllistymisen suhteen. Samalla täytyy huomioida, että haastatteluissa saimme kuulla vain osan asiakkaan työkyvystä ja elämäntilanteesta. On mahdollista, että kaikilla ei ole mahdollisuutta siirtyä työelämään tai kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena onkin ylläpitää toimintakykyä.

Kuntouttavaa työtoimintaa pidetään kiinnostavana, mutta sen oikea-aikaisuudesta ollaan kahta mieltä. Toisilla se on alkanut hyvään aikaan ja toiset pohtivat aloituksen voineen olla aikaisemminkin. Kuntouttava työtoiminta koetaan itselle tärkeäksi toiminnaksi ja moni tuokin esille, että ollaan mieluummin kuntouttavassa työtoiminnassa kuin kotona.

Monellakaan haastateltavalla ei ole ollut odotuksia kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan, koska sen sisällöstä ei ollut tietoa, vaikka aktivointisuunnitelmassa tulisi näkyä sisällön tarkka kuvaus.

Ohjaajilla on suuri merkitys työtoimintapaikassa. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että asiakkaille on tärkeää, että ohjaaja on paikalla ja huomioi heidät aidosti. Ohjaajan vaihtuessa usein tai ohjaajan kiire vaikuttavat negatiivisesti asiakkaaseen ja työtoimintapaikan toimintaan. Haastatteluista käy ilmi, että ohjaajien pysyvyys ja riittävä läsnäolo on tärkeää. Haastateltavien toiveena on, että ohjaajalla olisi resursseja myös kahdenkeskisiin keskusteluihin. Haastateltavilla on pääsääntöisesti kokemus siitä, että heidät huomioidaan yksilöinä ja heitä kuunnellaan. On kuitenkin myös niitä, jotka toivovat enemmän huomiointia ja yksilöllistä aikaa ohjaajan kanssa.

Työtehtävistä on kahdenlaisia kokemuksia. Työtoimintapaikasta riippuen työtehtävät koetaan yksinkertaisiksi, toisilla taas on mahdollisuus tehdä erilaisia töitä. Osa toivoo haastavampia työtehtäviä. Esille nousi toive, että työtehtäviä voisi joskus vaihtaa, eli haastateltavilla on halua kehittyä ja oppia uutta. Monipuolisten työtehtävien lisäksi toivottiin lisää työtoimintapaikkoja erilaisilta aloilta ja tämän mahdollistaminen voisi edistää enemmän ammattitaidon ylläpitämistä ja kehittämistä. On varmasti haastavaa löytää työtoimintapaikkoja asiakkaille, joissa tämä on mahdollista. Erilaisten työpajojen lisäksi kuntouttavassa työtoiminnassa voi olla myös kaupungin tai kunnan omissa toimipisteissä. Emme tiedä, hyödynnetäänkö tätä tarpeeksi tai ovatko toimipisteet vastaanottavaisia kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita kohtaan. Jos eivät, voisi miettiä mitä voitaisiin tehdä toisin, jotta toimipisteissä kuntouttavan työtoiminnan asiakas nähtäisiin positiivisena lisänä.

Toiveita ja kehittämis ehdotuksia haastateltavat kertoivat vaihtelevasti. Haastatteluista nousi kehittämisen kohteeksi kuntouttavan työtoiminnan esitteet, jotka voisi samalla selkeyttää asiakkaille kuntouttavan työtoiminnan sisältöä. Eniten tuotiin esille työtoiminnan monipuolistamista sekä tiedonkulun parantamista ja kehittämistä eri toimijoiden välillä. Yksi

haastateltavista kertoi esimerkin tukiensa maksun viivästymisestä tiedonkulun puutteen vuoksi. Toiveeksi nousi myös yhteinen tekeminen työtoimintapaikassa, kuten retket, erilaiset ryhmät ja virkistäytyminen. Näemme tämän positiivisena asiana, sillä ajattelemme sen liittyvän juuri asiakkaan aktivoitumiseen ja haluun olla osa ryhmää ja tutustua toisenlaisessa ympäristössä muihin asiakkaisiin. Lisäksi se tuo vaihtelua päiviin.

Ilmaista aamupuuroa toivottiin ja sitä perusteltiin sillä, että työttömän rahavarat ovat vähäiset. Vaikka ele työtoimintapaikalta voi olla pieni, sillä voi olla suuri merkitys asiakkaalle, mikäli tällainen on tilojen puolesta mahdollista. Yksi toive oli, ettei huumeidenkäyttäjiä olisi työtoimintapaikoissa eli asiakkaat tulisi valita tarkemmin. Tästä voidaan päätellä, että huumeidenkäyttäjät työtoimintapaikassa aiheuttavat epämukavuutta ja kenties herättää jonkinlaista pelkoa.

Asiakkaiden kokemukset kuntouttavasta työtoiminnasta vaihtelivat ja monenlaisia asioita tuli haastatteluissa esiin. Kuntouttava työtoiminta ei selvästikään ole yhdentekevä asia asiakkaiden elämässä, vaan sillä on vaikutusta omaan elämään. Kuntouttavassa työtoiminnassa on työllistymistä edistäviä tekijöitä, mutta sieltä löytyy myös estäviä tekijöitä. Osallisuudesta on vaihtelevia kokemuksia, samoin kuin tavoitteiden määrittelystä ja seurannasta. Vastaus saatiin myös kuntouttavan työtoiminnan kiinnostavuuteen ja oikea-aikaisuuteen. Varsinaisia konkreettisia odotuksia ei tullut esille, koska odotuksia ei ollut sisällön epäselvyyden vuoksi. Ohjaajan merkitys nousi yllättävän suuren rooliin kuntouttavassa työtoiminnassa.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisiä kysymyksiä, joita tulee pohtia ja arvioida tutkimuksen eri vaiheissa ovat tutkimuksen tarkoitus, suunnitelma, haastateltavan suostumus, haastattelutilanne, haastatteluiden purkaminen, analyysivaihe, tulosten todentaminen ja raportointi (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20). Olemme pohtineet oman opinnäytetyön eettisyyttä myös Tuomen ja Sarajärven (2013, 126) etiikkaan liittyvien kysymysten avulla, joissa pohditaan mm. hyvän tutkimuksen kriteerejä, tiedon janoa ja käytettyä tutkimusmetodia.

Suomen Akatemian tutkimuseettisissä ohjeissa kerrotaan selvästi, että hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus sekä tutkimusta tehdessä, että tulosten raportoinnissa, esittämisessä ja arvioinnissa. Hyviin käytäntöihin kuuluu eettisesti kestävä tiedonhankinta sekä tutkimus- ja arviointimenetelmät. Tärkeää on huomioida aikaisempien tutkijoiden saavutukset ja muistaa aineiston kunnioittava käyttäminen omaa tutkimusta tehdessä. Tutkimuksen tulee olla hyvin suunniteltu, toteutettu ja sen tulee olla raportoitu mahdollisimman yksityiskohtaisesti. (Suomen Akatemia 2003.)

Tutkimuksen eettiseen perustaan kuuluu ehdottoman tärkeänä tutkittavien suojaaminen, johon liittyvät haastateltavien riittävä informointi, vapaaehtoinen suostumus, mahdollisuus keskeyttää osallistuminen missä tahansa vaiheessa, haastateltavien hyvinvoinnin turvaaminen, luottamuksellisen tiedon säilyttäminen, anonymisyys ja tutkijoiden oma vastuuntunto (Tuomi & Sarajärvi 2013, 131).

Tässä opinnäytetyössä huomioimme eettisyyteen liittyvät kysymykset koko prosessin ajan. Pohdimme yhdessä toimeksiantajan kanssa sopivaa aineistonkeruumenetelmää ja lomakkeiden sijaan päätimme toteuttaa aineistonkeruun yksilöhaastatteluilla, koska halusimme mahdollisimman syvää ja monipuolista tietoa asiakkaiden erilaisista kokemuksista kuntouttavasta työtoiminnasta. Huolehdimme haastateltavien riittävästä

informoinnista työtoimintapaikkavierailuilla, haastatteluihin valmistautumisessa, sen aikana ja lopussa. Yksi osa informointia oli suostumuslomake, joka käytiin yhdessä haastateltavien kanssa läpi niin, että haastattelija luki sopimuksen ääneen ja haastateltava sai halutessaan esittää tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavalle korostettiin hänen oikeuttaan keskeyttää osallistuminen opinnäytetyöhön missä tahansa vaiheessa, varsinaisen haastattelun jälkeenkin.

Tiedostimme alusta asti haastatteluun liittyvät eettiset riskit. Pohdimme pitkään kuinka suuri merkitys haastateltavan eletyllä elämällä oikeasti on kysyttäessä kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Suunnittelimme kysymykset huolellisesti niin, että saimme opinnäytetyöhön riittävästi tietoa, mutta haastateltava pystyi itse päättämään kuinka paljon hän meille kertoo. Tietoisesti rajasimme kysymykset koskemaan pääsääntöisesti pelkästään kuntouttavaa työtoimintaa niin, että saimme tietoa toimeksiantajan toivomiin asioihin. Lähestulkoon kaikki haastateltavat kertoivat hyvin avoimesti elämästään, mikä osoitti suurta luottamusta haastattelijoita kohtaan. Huomioimme haastateltavien oikeuden anonymisyyteen valitsemalla neutraalit tilat johon oli helppo tulla. Suojasimme haastateltavien henkilöllisyyden alusta asti niin, että nimien sijaan käytimme koko analyysin ajan tunnisteita haastateltava 1 (H1), haastateltava 2 (H2) jne. sekä huolehdimme siitä, että haastateltavien työtoimintapaikat eivät tulleet ilmi missään vaiheessa.

Luotettavuuteen liittyy vahvasti aineiston uskottavuus, läpinäkyvyys ja toistettavuus (Tuomi & Sarajärvi 2013, 138-139). Opinnäytetyömme luotettavuutta lisää hankkimamme ajankohtainen ja luotettava teoriatieto, huolellinen materiaalin kerääminen ja käsittely, tarkka dokumentointi sekä jatkuva arviointi. Luotettavuutta lisää myös se, että tekijöitä on ollut kaksi, koska se on mahdollistanut refleктоivan työotteen koko opinnäytetyön prosessin ajan. Olemme pohtineet ja arvioineet opinnäytetyön tekemistä kaikissa opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa: tutkimuskysymysten asettamisessa, haastattelijan ja tarkkailijan rooleissa, aineiston analysoinnissa sekä tulosten raportoinnissa. Pohdimme toisillemme avoimesti ääneen kaikkea tekemäämme ja näin pystyimme minimoimaan

puolueellisen suhtautumisen materiaaliin ja estämään opinnäytetyön tulosten johdattelun tiettyyn suuntaan. Tulosten toistettavuus nousee esiin luvussa kuusi, jossa verrattiin haastatteluistamme nousseita tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin.

7.2 Lopuksi

Opinnäytetyön onnistumisen arvioinnissa on tärkeää palata sen lähtökohtiin. Tavoitteena oli tuottaa tietoa kuntouttavasta työtoiminnasta, jota voidaan hyödyntää kuntouttavan työtoiminnan kehittämisessä ja tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta haastattelemalla heitä. Toteutettujen teemahaastatteluiden avulla saimme runsaasti tietoa asiakkaiden kokemuksista kuntouttavasta työtoiminnasta ja pystyimme sitä kautta vastaamaan toimeksiantajan tarpeeseen.

Aineiston tulosten perusteella saimme kattavasti tietoa siitä miten työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan vaikuttaneen mm. elämänlaatuun, hyvinvointiin ja työllistymiseen. Saimme tietoa siitä miten asiakkaat kokevat osallisuutta kuntouttavan työtoiminnan eri vaiheissa mm. vaikuttamalla aktivointisuunnitelmaan ja työtoimintapaikan valitsemisessa. Haastatteluiden avulla saimme tietoa kuntouttavan työtoiminnan kiinnostavuudesta ja oikea-aikaisuudesta sekä toiveista ja mahdollisista kehittämisen tarpeista. Tuloksista kävi ilmi, että asiakkaat ovat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä kuntouttavaan työtoimintaan.

Mielenkiintoista meille opinnäytetyön tekijöille oli, kun haastatteluista nousi esiin asioita, joita emme olleet itse tulleet ajatelleeksi. Näistä tärkeimpänä nousi työtoimintapaikan ohjaajan merkitys. Pohdimme jälkikäteen olimmeko suhtautuneet ohjaajan merkitykseen itsestäänselvyyttenä tai kokeneet sen irrallisena varsinaiseen aiheeseemme, koska olimme jättäneet sen erikseen huomioimatta. Tuloksista käy selvästi ilmi, että työtoimintapaikan ohjaajan aidolla läsnäololla ja kohtaamisella, henkilökohtaisella ajalla sekä ohjauksella ja ohjaajan pysyvyydellä on

valtava merkitys kokonaiskokemukseen kuntouttavasta työtoiminnasta. Suhde asiakkaan ja työtoimintapaikan ohjaajan välillä on avainasemassa siihen millaisena kuntouttava työtoiminta koetaan.

Opinnäytetyön tulosten pohjalta pohdimme erilaisia jatkotutkimusaiheita. Aiheena voisi olla työntekijöiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja miten he kokevat asiakkaan osallisuuden toteutuvan. Jäimme myös pohtimaan kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuutta työllistymisen näkökulmasta. Mietimme, olisiko mahdollista toteuttaa kuntouttavassa työtoiminnassa olleille tapaaminen esim. puoli vuotta kuntouttavan työtoiminnan jälkeen, jossa selvitettäisiin miten kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut konkreettisesti työllistymiseen. Tapaamista voisi käyttää samalla kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen ja arviointiin.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut meille ammatillisesti hyödyllistä ja merkittävää monella eri tavalla. Olemme oppineet paljon tutkimuksellisista menetelmistä, kuten haastatteluiden toteuttamisesta, aineiston dokumentoinnista ja analysoinnista sekä tieteellisestä kirjoittamisesta. Olemme saaneet runsaasti tietoa kuntouttavasta työtoiminnasta, siitä mitä sen tulisi olla ja miten sitä Kotkassa ja Haminassa toteutetaan. Olemme saaneet tavata kuntouttavassa työtoiminnassa olleita, jotka ennakkoluulottomasti ovat jakaneet meille omia kokemuksiaan työttömyyden ja mahdollisen työllistymisen eri näkökulmista, siitä mitä kuntouttava työtoiminta on ja mitä se asiakkaille voi parhaimmillaan antaa. Toivomme, että opinnäytetyöstämme on hyötyä työvoiman palvelukeskus Väylälle kuntouttavaa työtoimintaa kehittäessä ja toivomme, että olemme pystyneet tuomaan haastateltavien äänet aidosti kuuluviin.

LÄHTEET

Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointi. 2015. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 16.8.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/paatoksenteko-talous-ja-palvelujarjestelma/vaikuttavuus/aikuissosiaalityon-vaikuttavuuden-arviointi>

Airio, I. & Niemelä, M. 2013. Työmarkkinatuen saajien koettu terveys ja toimeentulo. Teoksessa Niemelä, M. & Saari, J. (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Tampere: Kelan tutkimusosasto

Aktivointisuunnitelma. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 10.7.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/aktivointisuunnitelma>

Aktivointisuunnitelman laatiminen. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 10.7.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/aktivointisuunnitelma/aktivointisuunnitelman-laatiminen>

Asiakas. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 20.7.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/asiakas>

Dahler- Larsen, P. 2005. Vaikuttavuuden arviointi. Hyvät käytännöt - menetelmäkäsikirja [viitattu 8.8.2015]. Stakes. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77071/vaikuttavuuden_arv.pdf?sequen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2015. Kaakkois-Suomen työllisyyskatsaus kesäkuu 2015. Saatavissa: http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/7941471/tyollisyyskatsaus+6_15.pdf/5d8470e3-d297-44dd-a502-9867a591a51d

Esittely. 2015. Kotkan-Hamina seudun työvoiman palvelukeskus Väylä [viitattu 30.7.2015]. Saatavissa: <http://www.vayla.net/index.php/esittely>

European Commission. 2012. European Employment Observatory Review Long-term Unemployment 2012. Saatavissa:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7107&type=2&furtherPubs=yes>

Hirsijärvi S., & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: University Press.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.p. Hämeenlinna: Kirjayhtymä.

Jansson, A. 2014. Asiakkaalla langat omissa käsissään läpi kuntouttavan työtoiminnan. Saatavissa: [http://uta32-](http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/96435/GRADU-1418305140.pdf?sequence=1)

[kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/96435/GRADU-1418305140.pdf?sequence=1](http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/96435/GRADU-1418305140.pdf?sequence=1)

Juhila, K. 2008a. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Jokinen, A. & Juhila, K. (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 14-47.

Juhila, K. 2008b. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Jokinen, A. & Juhila, K. (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 48-81.

Kananen, J. 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Saatavissa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80039/4aa5eb26-0e0e-4dac-928e-4597d8c7a8d9.pdf?sequence=1>

Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa. Arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80041/c7db7901-6ac7-422b-b09f-b62c88a3737a.pdf?sequence=1>

Karjalainen, V. 2008. Sosiaalialan asiantuntemus työhön kuntoutumisen prosessissa. Teoksessa Karjalainen, V., Saikku, P., Pasuri, A. Seppälä, A. Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnassa? Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Helsinki: Stakes, 47-63. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75501/R20-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>

Karjalainen, V. 2011. Työttömien ammatillisen kuntoutuksen kysymys. Teoksessa Järvikoski, A., Lindh, J. & Suikkanen, S. (toim.) Kuntoutus muutoksessa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 89-101.

Karjalainen, V. 2013. Työttömän palvelujärjestelmän aktivoituminen. Teoksessa Karjalainen, V. & Keskitalo, E. (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 99-119.

Kauppinen, T.M., Saikku, P. & Kokko, R-L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 234-250.

Kemppainen, T. & Ojaniemi, P. 2012. Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. (toim.) & Väyrynen, S. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Lapin yliopistokustannus, 43-64.

Kerminen, P. 2015. Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP). Diasarja Vates-päivillä 5-6.5.2015. Saatavissa: <http://www.vates.fi/media/koulutus/vates-paivat-2015/materiaalit/paivi-kerminen-monialainen-yhteispalvelu-vates-paivat.pdf>

Keskinen, S. 2013. Sosiaalityö työvoiman palvelukeskuksissa. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41105/URN%3aNBn%3afi%3ajyu-201303241366.pdf?sequence=1>

Keskitalo, E. & Karjalainen, V. 2013. Mitä on aktivointi ja aktiivipolitiikka? Teoksessa: Karjalainen, V. & Keskitalo, E. (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 7-18.

Keskitalo, E. 2013. Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus. Teoksessa: Karjalainen, V. & Keskitalo, E. (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 45-72 .

Krook, P. 2012. Aikuissosiaalityö ja asiakasprosessin menetelmät. Aikuissosiaalityön määrittelyä ja asiakasprosessin työmenetelmien etsintää. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83411/gradu05793.pdf?sequence=1>

Kuntouttava työtoiminta. 2014. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 10.7.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta>

Kuntouttava työtoiminta. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 11.7.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/aktivointisuunnitelma/aktivointisuunnitelman-sisalto/kuntouttava-tyotoiminta>

Kuntouttavan työtoiminnan jakso. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 10.7.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-jakso-ja-toiminta-aika/kuntouttavan-tyotoiminnan-jakso>

Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä [viitattu 5.7.2015]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0224-5/urn_isbn_978-952-61-0224-5.pdf

Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) 2013. Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 9-16.

Laitinen, M. & Pohjola, A. 2010. Asiakkuus -sosiaalityön ydinteema. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 7-15.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. Annettu Helsingissä 2.3.2011.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/ 2000. Annettu Helsingissä 22.9.2000.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta 1369/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2015.

Luhtasela, L. 2009. Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa [viitattu 8.8.2015]. Saatavissa: <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=e7fa5820-ad67-4a88-9e11-1ee31427325c>

Nichols, A., Mitchell, J. & Lindner, S. 2013. Consequences of long-term unemployment. The Urban Institute. Saatavissa: ftp://timecard.urban.org/pubs_prod/2013/pdf/batch2/412887-consequences-of-long-term-unemployment.pdf

Niemi, P. 2013. Hyvä, paha valta. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 31-54.

Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvointipolitiikka. Elinolot ja hyvinvointi. Syrjäytyminen ja osallisuus [viitattu 8.8.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/syrjaytyminen-ja-osallisuus/osallisuus-syrjaytyymisen-vastaparina>

Palvelut. 2015. Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä. [viitattu 30.7.2015]. Saatavissa: <http://www.vayla.net/index.php/palvelut>

Parpo, A. 2007. Työllistymisen esteet. Helsinki: Stakes.

Pohjola, A. 2010. Asiakkuus – sosiaalityön ydinteema. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 19-74.

Pohjola, A. 2012a. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. (toim.) & Väyrynen, S. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Lapin yliopistokustannus, 9-15.

Pohjola, A. 2012b. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. (toim.) & Väyrynen, S. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Lapin yliopistokustannus, 19–42.

Saikka, P. & Karjalainen, V. 2008. Kunta työvoiman palvelukeskuksen toimijaosapuolena. Teoksessa Karjalainen, V., Saikka, P. Pasuri, A. & Seppälä, A. Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnassa? Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Helsinki: Stakes, 32-46. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75501/R20-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>

Sandelin, I. 2014a. Osallisuus Vantaan kuntouttavassa työtoiminnassa. Selvitys asiakkaiden kokemuksista. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114913/THL_TP13_2014_web.pdf?sequence=1

Sandelin, I. 2014b. Kuntouttava työtoiminta asiakkaiden kokemana. Kirjallisuuskatsaus asiakkaiden toiminnalle antamista merkityksistä. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114912/URN_ISBN_978-952-302-154-9.pdf?sequence=1

Sisältö asiakaskohtaisesti 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 16.7.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-sisalto/sisalto-asiakaskohtaisesti>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015b. Kuntouttava työtoiminta [viitattu 16.7.2015]. Saatavissa: <http://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen sekä 1.1.2015 voimaan tulevat kuntouttavan työtoiminnan lain muutokset [viitattu 21.7.2015]. Saatavissa: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ordnande-av-arbetsverksamhet-i-rehabiliteringssyfte-och-andringar-i-lagen-om-arbetsverksamhet-i-rehabiliteringssyfte-som-trader-i-kraft-1-1-2015

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015a. Hyvinvoinnin edistäminen. Osallisuuden edistäminen [viitattu 25.7.2015]. Saatavissa: <http://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>

Suomen Akatemia. 2003. Suomen Akatemian tutkimuseettiset ohjeet [viitattu 20.9.2015]. Saatavissa: <http://www.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/julkaisut/suomen-akatemia-eettiset-ohjeet-2003.pdf>

Suomen Kuntaliitto. 2013. Uudistuvat julkiset työvoimapalvelut [viitattu 31.7.2015]. Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2013/Sivut/uudistuvat-julkiset-tyovoimapalvelut.aspx>

Tammelin, M. 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80025/197ff535-0630-413d-bc64-c7c14a0ea3a3.pdf?sequence=1>

Tervo, S. 2012. ”Jonku kanssa niinku jutteli ja yhdessä teki”. Tutkimus kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista 17-29 –vuotiaan kainuulaisen

nuoren elämässä. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37666/URN%3aNB%3afi%3aiyu-201204031507.pdf?sequence=1>

Tilastokeskus. 2015. Pitkäaikaistyötön [viitattu 16.7.2015]. Saatavissa:

<http://www.stat.fi/meta/kas/pitkaaikaistyot.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11.p. Vantaa: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2015. Työllisyyskatsaus kesäkuu 2015.

Saatavissa: http://www.tem.fi/files/43479/TKAT_Kesa_2015.pdf

Työllistymisen tukeminen. 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 14.8.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/paatoksenteko-talous-ja-palvelujarjestelma/vaikuttavuus/aikuissosiaalityon-vaikuttavuuden-arviointi/aikuissosiaalityo/tyollistymisen-tukeminen>

Työllistymissuunnitelma tehdään yhdessä. 2015. TE-palvelut [viitattu 10.8.2015]. Saatavissa: [http://www.te-](http://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asiot_kanssamme/te_palvelut/asiakkaana_tepalveluisa/tyollistymissuunnitelma/index.html)

[palvelut.fi/te/fi/nain_asiot_kanssamme/te_palvelut/asiakkaana_tepalveluisa/tyollistymissuunnitelma/index.html](http://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asiot_kanssamme/te_palvelut/asiakkaana_tepalveluisa/tyollistymissuunnitelma/index.html)

Työllistymistä edistävät palvelut ja kulukorvaus. 2014. TE-palvelut. viitattu [16.7.2015]. Saatavissa: [http://te-](http://te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/palvelut_ja_kulukorvaus/index.html)

[palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/palvelut_ja_kulukorvaus/index.html](http://te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/palvelut_ja_kulukorvaus/index.html)

Työvoiman palvelukeskuksista monialaiseen yhteispalveluun 2015. TE-palvelut [viitattu 31.7. 2015] . Saatavissa: [http://toimistot.te-](http://toimistot.te-palvelut.fi/pohjois-pohjanmaa/tyovoiman-palvelukeskus)

[palvelut.fi/pohjois-pohjanmaa/tyovoiman-palvelukeskus](http://toimistot.te-palvelut.fi/pohjois-pohjanmaa/tyovoiman-palvelukeskus)

LIITTEET

LIITE 1 Teemahaastattelurunko ja kysymykset

LIITE 2 Tiedote kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikoihin

LIITE 3 Saatekirje haastateltaville

LIITE 4 Suostumus opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta

LIITE 5 Aineiston tulokset taulukkomuodossa (11 taulukkoa)

TEEMAHAASTATTELURUNKO JA KYSYMYKSET

TEEMA 1: TAUSTATIEDOT

Sukupuoli, ikä, koulutus

Väylän asiakkuuden kesto, kuntouttavan työtoiminnan kesto

TEEMA 2: ASIAKKAAN OMA TILANNE

a) Elämäntilanne ennen kuntouttavaa työtoimintaa

b) Työttömyyden vaikutus omaan elämään

TEEMA 3: ASIAKKAAN OSALLISUUS KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN PROSESSISSA

a) Aktivointisuunnitelma

b) Kuntouttavan työtoiminnan toimipaikka (paikan valinta, työhaastattelu, aktivointisuunnitelman tarkistaminen)

c) Ohjauskäynnit Väylästä

d) Kuntouttavan työtoiminnan päättyminen

e) Loppuarviointi ja jatkosuunnitelman teko

TEEMA 4: ASIAKKAAN TAVOITTEET KUNTOUTTAVASSA TYÖTOIMINNASSA

a) Tavoitteiden sisältö ja määrittely

b) Tavoitteiden huomioiminen kuntouttavan työtoiminnan toimipaikassa

c) Seuranta ja arviointi

TEEMA 5: KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN VAIKUTUKSET TYÖLLISTYMISEEN

a) Aikaisempi työelämä

b) Työn merkitys

c) Esteet työllistymisessä

d) Kuntouttava työtoiminta työllistymisen edistäjänä

e) Mahdollisuudet tulevaisuudessa

TEEMA 6: PALAUTE JA TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

a) Odotukset ja niiden toteutuminen

b) Kuntouttavan työtoiminnan kiinnostavuus ja oikea-aikaisuus

c) Saatua ohjausta ja tuki kuntouttavan työtoiminnan paikassa (terveys, aktivoituminen, työllistymiseen liittyvät asiat)

d) Palautetta kuntouttavasta työtoiminnasta

e) Kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen

Hei,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyön Kotkan- Haminan työvoiman palvelukeskus Väylälle.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Tavoitteena on tuottaa sellaista tietoa mitä Väylä voi hyödyntää kehittäessään kuntouttavaa työtoimintaa.

Opinnäytetyömme toteutetaan yksilöhaastatteluin ja etsimme nyt henkilöitä haastatteluihin. Jotta saamme mahdollisimman paljon ja laajaa tietoa, pyrimme haastattelemaan asiakkaita, jotka ovat olleet kuntouttavassa työtoiminnassa yli kolme kuukautta.

Toivomme pääsevämme esittelemään kuntouttavassa työtoiminnassa oleville asiakkailleen opinnäytetyötä ja näin etsimään haastateltavia.

Olisiko mahdollista tulla tapaamaan kuty:ssa olevia asiakkaitanne ja kertomaan lisää opinnäytetyöstämme? Aikaa tällaiseen tapaamiseen/infotilaisuuteen arvelemme kuluvan 30 min – 1h. Annamme mielellämme lisätietoa myös henkilökunnalle.

Opinnäytetyölle on saatu virallinen lupa XXX kaupungilta sekä tietenkin toimeksianto Työvoiman palvelukeskus Väylästä. Yhteyshenkilömme Väylässä on Juha Reihe.

Toivoisimme pääsevämme tapaamaan asiakkaitanne viikolla xx.

Olettehan yhteydessä! Vastaamme mielellämme myös mahdollisiin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Niina Huttunen
niina.huttunen@student.lamk.fi

Ella Mikkonen
ella.mikkonen@student.lamk.fi

Hei,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyön Kotkan- Haminan työvoiman palvelukeskus Väylälle.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Tavoitteena on tuottaa sellaista tietoa mitä Väylä voi hyödyntää kehittäessään kuntouttavaa työtoimintaa.

Keräämme tietoa haastattelemalla asiakkaita jotka ovat olleet tai ovat tällä hetkellä kuntouttavassa työtoiminnassa. Mahdollisimman laajan tiedon saamiseksi toivomme, että kokemusta kuntouttavasta työtoiminnasta olisi vähintään kolme kuukautta.

Osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista.

Haastattelussa ovat läsnä opinnäytetyöntekijät ja haastateltava. Haastattelut nauhoitetaan ja käsitellään nimettöminä, eikä vastaajien tiedot tule ilmi valmiissa opinnäytetyössä. Kaikki kerätty materiaali hävitetään opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen.

Haastattelun arvioitu kesto on noin 45 minuuttia.

Haastattelut tapahtuvat Kotkan kirjastossa/ Haminan kirjastossa:

XX.XX.XXXX klo XX.XX

XX.XX.XXXX klo XX.XX

XX.XX.XXXX klo XX.XX

Voit valita itsellesi sopivimman ajankohdan! Olemme varanneet haastatteluja varten kahvia, teetä ja mehua.

Haastatteluun voit osallistua soittamalla tai lähettämällä tekstiviestin numeroon xxx-xxxx xxx tai sähköpostitse jompaan kumpaan alla olevaan osoitteeseen ____/____ 2015 mennessä.

Opinnäytetyön tekemiseen on saatu asianmukainen lupa Kotkan kaupungilta/ Haminan kaupungilta ja valmiina se julkaistaan internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Olisi tärkeää, että osallistuisit opinnäytetyöhömmme!

Ystävällisin terveisin,

Niina Huttunen
niina.huttunen@student.lamk.fi

Ella Mikkonen
ella.mikkonen@student.lamk.fi

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Suostun Lahden Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Niina Huttusen ja Ella Mikkosen opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun, jossa selvitetään Kotkan - Haminan Seudun Työvoiman Palvelukeskus Väylän asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta.

Haastattelut tehdään nimettöminä, ne nauhoitetaan ja tietojani ei luovuteta ulkopuolisille eikä ne tule ilmi valmiissa opinnäytetyössä. Haastattelussa antamiani tietoja saa käyttää aineistona tässä opinnäytetyössä. Kaikki kerätty aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Opinnäytetyö valmistuu vuoden 2015 loppuun mennessä ja se on nähtävissä www.theseus.fi.

Tiedän, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Olen saanut opinnäytetyöntekijöiden yhteystiedot ja minulla on milloin tahansa mahdollisuus kysyä lisätietoa opinnäytetyöstä tai keskeyttää osallistuminen opinnäytetyöhön syytä ilmoittamatta.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksista omaan elämään

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Arkuus kohdata ihmisiä vähenee	Syrjäytymisen ehkäisy	Sosiaalinen kanssakäyminen	Vaikutus elämään
Ehkäisee erakoitumista			
Ehkäisee syrjäytymistä			
Uusia tuttavuuksia	Ihmissuhteet		
Tutustuu uusiin ihmisiin			
Kaveripiiri laajentuu			
Lisää ihmissuhteita			
Ystäväpiiri laajenee			
Muiden kanssa juttelu on henkistä tukea	Vertaistuki		
Erilaiset ihmiset koetaan positiivisena			
Näkee kavereita			
Murheita voi jakaa muiden ja ohjaajien kanssa			
Saa päivärytmin	Rytmi elämään	Elämänlaatu	
Päivärytmi korjaantuu			
Unirytmi korjaantuu			
Uusi päivärytmi vaatii totuttelua			
Päivärytmi korjaantuu			
Päivärytmi myös vapaapäivinä			
Antaa päiviin sisältöä			
Taloudellinen tilanne parempi	Taloudellinen tilanne		
Taloudellinen apu			
Pysyy virkeänä	Henkinen hyvinvointi	Terveys ja hyvinvointi	
Tukee mielenterveyttä			
Mielenterveydelle välttämätöntä toimintaa			
Positiivinen vaikutus mielenterveyteen			
Ahdistus lieventyy tekemisen avulla			
Ennen pajaa mennyt huonosti			
Saa energiaa			
Saa lisävoimaa, energiaa ja kannustusta			
Aktiivisuus ja luovuus palaavat			
Fyysinen kunto paranee	Fyysinen kunto		
Kunto kohentuu			
Kuntosali sopimuksessa			
Liikunnalliset harrastukset työtoimintapaikassa			
Työtoimintapaikassa mahdollisuus parantaa kuntoa			
Lupa käydä kuntosalilla			
Kuntouttavaa työtoimintaa, ei pelkkää työtoimintaa			
Toiveena terveystarkastukset	Terveyspalvelut		
Terveyden seuranta			
Saa terveydenhuollon palveluita			

Asiakkaiden kokemuksia työllistymistä edistävistä tekijöistä kuntouttavassa työtoiminnassa

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Mahdollista käyttää tietokoneita työnhakuun	Työnhaku esillä	Monipuolinen tuki	Työllistymistä edistävät tekijät
Saa tietoa työnhausta ja työpaikkailmoituksista			
Työnhakukurssin käyminen			
Työpaikkailmoituksia esillä työtoimintapaikassa			
Puhutaan työllistymisestä ilman painostusta			
Kartoitetaan yhdessä tulevaisuuden koulutusmahdollisuuksia	Kouluttautuminen esillä		
Ehdotetaan koulutusohjelmaan tutustumista			
Tavoitteena ammatillinen koulutus			
Saa ideoita jatko-opintoihin			
Keskustellaan tulevaisuudesta	Keskustelut tulevaisuudesta		
Yhdessä puhutaan eri vaihtoehdoista			
Yhdessä mietitään jatkoa ja rohkaistaan eteenpäin			
On kuntoutunut	Työkunnon paraneminen	Välivaihe	
Kuntouttavan työtoiminnan avulla tunne, että pärjää jo työelämässä			
Kokee olevansa työkuntoinen			
Näkee mahdollisuuden työelämään			
Toivoo edistävän työnsaantia	Toive työelämästä		
Helppo siirtyä työelämään			
Tavoite on ohjata kohti työelämää			
Vastuuntunto lisääntyy	Työelämätaidot		
Pääsee osallistumaan ja kokeilemaan erilaisia asioita			
Saa lisää kokemusta			
Opettelee tasapainottamaan työtä ja vapaa-aikaa			
Työelämätaitojen opetteleminen			
Turvallinen ympäristö auttaa suhtautumaan normaaliin arkeen ja työyhteisöön			
Toiveena palkkatuki		Muut työllistymistä edistävät palvelut	
On mahdollisuus palkkatukeen			
Toivotaan seuraavaksi työkokeilua			
Ennen palkkatukea kokeillaan kokopäiväistä työssäoloa			

Asiakkaiden kokemuksia työllistymistä estävistä tekijöistä kuntouttavassa työtoiminnassa

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Ei ole enää tavoitteita	Työllistyminen ei vaihtoehto	Tyytyväisyys työtoimintaan	Työllistymistä estävät tekijät
Ei olla kuntouttavassa työtoiminnassa työllistymisen takia			
Haluttomuus takaisin työelämään			
Tavoitteena vanhuuseläke			
Ei haluta lopettaa kuntouttavaa työtoimintaa			
Alun jälkeen ei ole hakenut työtä	Oma kiinnostus		
Kaikki työ ei kiinnosta			
Kurssit eivät kiinnosta			
On edelleen työtön	Työtoiminnan kautta ei työpaikkaa		
Työtoimintapaikan kautta ei löydy työpaikkaa			
Kuntouttava työtoiminta ei auta työelämään			
Työllistymisestä ei keskustella			

Asiakkaiden kokemuksia osallisuudesta kuntouttavan työtoiminnan prosessissa

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Ehdotus työtoimintapaikasta ja haastattelun sopiminen	Ehdotus Väylästä	Oma päätös työtoimintapaikasta	Kokemus osallisuudesta
Ehdotetaan työtoimintapaikkaa			
Ehdotetaan työtoimintapaikkaa			
Ohjataan työtoimintapaikkaan			
Ehdotetaan tutustumista			
Saa miettiä ehdotusta			
Ei painostusta päätöksen teossa			
Itse ehdottaa työtoimintapaikkaa	Oma mielenkiinto		
Haluaa itse tiettyyn työtoimintapaikkaan			
Toivoo itse tiettyä työtoimintapaikkaa			
Mukava ympäristö vaikuttaa työtoimintapaikan valintaan	Tutustuminen		
Tutustuminen vaikuttaa päätökseen			
Hyvä sijainti			
Työvoiman palvelukeskus Väylästä saa apua ja neuvoja	Toiminta joustavaa		
Saa tarvitsemaansa tietoa			
Toiminta työvoiman palvelukeskus Väylän kanssa joustavaa			
Aktivointisuunnitelman päivitys työtoimintapaikassa			
Huomioidaan toive olla joka päivä			
Kulkuyhteydet huomioidaan työtoimintapaikan valinnassa			
Pitkä sopimus omasta toiveesta			
Elämäntilanne huomioidaan työajassa			
Saa vaikuttaa aktivointisuunnitelmaan		Vaikuttaminen aktivointisuunnitelmaan	
Saa vaikuttaa aktivointisuunnitelman tekoon			
Saa vaikuttaa aktivointisuunnitelmaan			
Kokemus kuulluksi tulemisesta			
Ohjaajan kanssa valmistaudutaan aktivointisuunnitelman tekoon			
Aktivointisuunnitelma koetaan haastatteluna	Aktivointisuunnitelman epäselvyys		
Aktivointisuunnitelman päivitystä luullaan jutteluksi			

Asiakkaiden kokemuksia tavoitteiden määrittelystä ja seurannasta

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Tavoitteet mietitään itse	Omat tavoitteet	Yhdessä omien työntekijöiden kanssa	Tavoitteiden määrittely ja seuranta
On saanut vaikuttaa tavoitteisiin			
Tavoitteen määritellyt itse ja lääkäri			
Nostetaan esiin missä haluaa petrata ja tehdään suunnitelma	Arviointi ja muuttaminen		
Väliarviointi toimipaikassa			
Jatkosuunnitelma ohjaajan kanssa			
Tavoitteista keskustellaan ohjaajan kanssa			
Itse tehty suunnitelma käydään läpi ohjaajan kanssa			
Tavoitteita muutetaan			
Välikeskusteluja tulevaisuudesta			
Tehdään arviointia			
Tavoitteena ottaa itse vastuuta lääkehoidosta ja alkoholin käytöstä			
Tavoitteena pikkuhiljaa lisätä tunteja ja että jaksaisi			
Tavoitteena herääminen pajalle			
Arjen tuomista elämään ja rytmiä			
Läsnäolot kunnossa			
Realistiset tavoitteet			
Saavuttamattomat tavoitteet voivat masentaa			
Tavoitteita ei seurata	Ei huomioida eikä seurata		
Tavoitteita ei arvioida			
Kaikkia tavoitteita ei huomioida työtoimintapaikassa			
Tavoitteita ei huomioida			

Asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan kiinnostavuudesta

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
On paikka minne mennä	Syy herätä aamulla	Itselle tärkeä	Kiinnostavuus
Paikka minne on kiva ja helppo mennä			
Työtoimintapaikkaan on hyvä tulla			
Kiinnostus hyvä, vaikka työtehtävät ovat yksinkertaisia	Vaihtoehto kotona olemiselle		
Läsnä joka päivä			
Mieluummin kuntouttavassa työtoiminnassa kuin kotona			
Kuntouttava työtoiminta on järkevää tekemistä			
Mieluummin kuntouttavassa työtoiminnassa kuin kotona			
Kotona oleminen ei kiinnosta			
Kuntouttava työtoiminta on vapaaehtoista			
Kuntouttava työtoiminta on ihan hyvää			
Monipuolista tekemistä	Monipuolinen		
Paljon mahdollisuuksia tehdä kaikkea			

Asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan oikea-aikaisuudesta

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yhdistävä kategoria
Ajankohta sopiva	Sopiva ajankohta	Oikea-aikaisuus
Aiemmin ei olisi ollut työkuntoinen		
Hyvä ajankohta kuntouttavalle työtoiminnalle		
Hyvä ajankohta		
Kuntouttava työtoiminta alkoi hyvään aikaan		
Kuntouttava työtoiminta sattui hyvään ajankohtaan		
Tuli oikeaan ajankohtaan		
Kuntouttava työtoiminta alkanut hyvään ajankohtaan		
Olisi toivonut aikaisempaa aloitusajankohtaa	Aikaisempi aloitus	
Kokemus, että olisi hyötynyt kuntouttavasta työtoiminnasta jo nuorempana		
Olisi voinut alkaa aikaisemminkin		

Asiakkaiden odotuksia kuntouttavalle työtoiminnalle

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Odotukset täyttyneet			Odotuksia
Ei odotuksia kuntouttavaa työtoimintaa kohtaan	Ei odotuksia		
Odotuksia ei ollut, koska ei ollut juuri tietoa kuntouttavasta työtoiminnasta			
Ei tiennyt kuntouttavasta työtoiminnasta mitään	Tiedon puute	Sisältö epäselvä	
Ei odotuksia, koska ei tiennyt toiminnan sisällöstä			
Työntekijän oletus, että tietää kuntouttavasta työtoiminnasta, jos ei esitä kysymyksiä asiasta			
Ei ollut kerrottu kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä			
Kuntouttavan työtoiminnan sisältö epäselvä ennen aloittamista	Selvyys vasta paikan päällä		
Käynti toimipaikassa avasi kuntouttavan työtoiminnan sisältöä			
Negatiivinen ennakkokäsitys toimipaikasta	Negatiivinen ennakkokäsitys		
Kuullut etukäteen negatiivisia asioita toimipaikasta			
Kuntouttava työtoiminta yllätti positiivisesti			

Asiakkaiden kokemuksia työtoimintapaikan ohjaajan merkityksestä (1/2)

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Saa apua elämän kriisihetkiin	Lähestymisen helppous	Vuorovaikutus (ohjaajan kanssa)	Ohjaajan merkitys
Tukea saa tarvittaessa			
Ohjaajat koetaan läheisiksi			
Voi kysyä mitä vaan			
Kannustaa hoitamaan omia asioita			
Saa neuvoa, tukea ja ohjausta			
Kokee, ettei tarvitse enää tukea			
Iloinen vastaanotto vaikka myöhästyy	Kohtaamisen ja huomioonin aitous		
Aito kohtaaminen motivoi			
Huomiointi ohjaajan taholta			
Enemmän huomiota ohjaajalta			
Tunne turvallisuudesta			
Tuki ja turva			
Aito kiinnostus tärkeää			
Ohjaajan samaistuminen ja ymmärrys omasta tilanteesta tärkeää			
Ohjaus ja tuki vaihtelevat ohjaajan mukaan			
Yksinäisyyden tunne työtoimintapaikassa			
Kiinnostus elämäntilannetta kohtaan			
Kokee tulleen ymmärretyksi			
Paja on parasta mitä on koskaan tapahtunut	Hyvä ilmapiiri		
Lämminhenkisyys huokuu			
Toimipaikassa ystävällinen ja iloinen henkilökunta ja työkaverit			
Parhaat ohjaajat			

Asiakkaiden kokemuksia työtoimintapaikan ohjaajan merkityksestä (2/2)

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Ohjaajan pitkä poissaolo ahdistaa ja vaikuttaa toimintaan	Vaihtumisen negatiivisuus	Aito läsnäolo ja tavoitettavuus	Ohjaajan merkitys
Ohjaajat vaihtuvat usein			
Ohjaajan vaihtuessa useampi viikko väliä ilman ohjaajaa			
Määräaikaiset sopimukset vaikuttavat sitoutumiseen ja motivaatioon			
Oma panostus ohjaajan kanssa työskentelyyn, mutta ohjaaja vaihtunut nopeasti			
Uuden ohjaajan perehtyminen vie aikaa			
Ohjaaja vaihtuu usein: katkonainen kokemus kuntouttavasta työtoiminnasta			
Pula ohjaajista	Henkilökunnan vähäisyys		
Ohjaajan rajalliset resurssit			
Liian vähän henkilökuntaa			
Sitoutuminen ryhmätoimintaan huonoa			
Kokemus ohjaajan kiireestä estää pyytämästä apua			
Ohjaajilla kiire			
Kokemus, ettei ole aikaa yksittäisille ihmisille			
Yksityisasiat pitäisi olla omalla ajalla	Yksityiselämän vaikutus		
Yksityiselämän huolet heijastuvat			
Henkilökohtainen elämä heijastuu läsnäoloon			
Yksilökeskustelut	Henkilökohtainen aika		
Enemmän yksilöllistä ohjausta			
Kaipaa henkilökohtaisia keskusteluita			

Asiakkaiden muita kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria	
Saa vaikuttaa toimintaan	Toiveiden kuuleminen ja huomioiminen	Yksilönä huomioiminen	Muita kokemuksia	
Hyvää on räätälöity ja muokattava suunnitelma				
Työtoimintapaikassa joustetaan työajoissa				
Toiveita kuunnellaan				
Toiveet kuullaan ja otetaan huomioon				
Ehdotukset työtehtävistä huomioidaan				
Työt jaetaan voimavarojen mukaan	Rajoitteiden huomiointi			
Ei tarvitse nostaa painavia				
Ei tarvitse tehdä seisovaa työtä				
Fyysiset rajoitteet huomioidaan				
Työt saa tehdä omaan tahtiin				
Jaksaminen huomioidaan				
Perehdytys hyvää	Perehdytys			
Työtehtävät neuvotaan				
Liian pieni korvaus	Pieni korvaus			
Suurempi korvaus motivoisi kuntouttavaan työtoimintaan				
Taloudellisesti ei ole järkevää olla kuntouttavassa työtoiminnassa				
Ylityötunnit alkoivat polttamaan loppuun	Täyttä työtä	Vaihtelevat kokemukset työtehtävistä		
Harhaanjohtava nimike: koetaan täytenä työnä				
Toisaalta yksinkertainen työ on myös hyvää	Yksinkertaiset työtehtävät			
Työnkuva on yksinkertainen				
Hommat yksinkertaisia				
Työ on yksinkertaista				

Asiakkaiden toiveita kuntouttavalle työtoiminnalle

Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Monipuolisempia ryhmätoimintoja	Yhteinen tekeminen	Toiminnan monipuolistaminen	Asiakkaiden toiveita
Enemmän yhteisiä aktiviteetteja			
Yhteistä tekemistä kerran viikossa			
Yhteisen tekemisen järjestäminen hyvää			
Haastavuutta työtehtävien vaihtamisella	Monipuoliset työtehtävät		
Toive töiden monipuolistamisesta			
Enemmän työtoiminta paikkoja, erilaisia työaloja			
Työ saisi olla monipuolisempaa			
Informaatiota Väylän ja työtoimintapaikan välillä enemmän asiakkaan asioissa	Sujuva tiedonkulku	Informaation lisääminen	
Parannettavaa tiedonkulussa Kelan ja Väylän välillä			
Lausunnon puuttuminen vaikuttanut talouteen			
Vähemmän byrokratiaa			
Parannettavaa yhteistyössä Kelan kanssa			
Liikaa byrokratiaa tiedonkulussa Kelan ja TE-toimiston välillä			
Paremmat esitteet kuntouttavasta työtoiminnasta			
Ilmainen aamupuuro			
Sopimuksen kesto pidemmäksi, jos terveydentilassa ei näy kohenemisen merkkejä			
Huumeiden käyttäjiä ei toivota työtoimintapaikkaan			